

Turistički vodiči nekad i danas

Solić, Anto

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:036972>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Ak.god. 2020./2021.

**TURISTIČKI VODIČI NEKAD I DANAS:
OSVRT NA ZNAČAJNE HRVATSKE NASLOVE**

diplomski rad

Student: Solić Anto

Mentorica: prof. dr. sc. Živković Daniela

Zagreb, 2020/2021. godina

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i vlastitim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat samo mog vlastitog rada a temeljen je na istraživanjima i dostupnoj mi literaturi koja je citirana u radu. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Anto Šolc

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Pojam turističkog vodiča	2
2.1. Povijest turističkih vodiča	3
2.1.1. Od putopisa do vodiča	4
2.1.2. Suvremeni vodič	5
2.2. Vodeći izdavači turistički vodiča u svijetu.....	7
3. Vodiči kao povijesni izvori Hrvatske.....	17
3.1. Hrvatski turistički vodiči	20
3.2. Zagrebački turistički vodič	23
4. Primjena informacijske tehnologije u širenju turističkih sadržaja	
4.1. Tehnologija u funkciji turističkog vodiča.....	28
4.2. Mobilne aplikacije, mobilni vodiči.....	29
4.3. Hrvatski mobilni vodiči	32
5. Zaključak.....	35
Literatura	36
Popis slika	40
Sažetak	41

1. Uvod

Ljudi su oduvijek putovali, unatoč svim mogućim preprekama. Tako se razvio pojam turizma i turističkog putovanja. Razvojem turističkih putovanja uvidjeli su potrebu za vodičima i to u fizičkom obliku za osobama koje vode putovanje, kao i potrebu za turističkim vodičima u obliku pisanih knjiga. Rastom broja turista u pojedinim zemljama, je izazvalo potrebu da se pišu i izdaju priručnici, brošure sa kratkim sadržajima za upute i laka snalaženja turista na željenu destinaciju koju će posjetiti, te bi se izdavali i posebni turistički vodiči za pojedine zemlje. Upravo su ti pisani turistički vodiči središnja tema ovog diplomskog rada. Ove male knjižice bi trebale biti dio obvezna oprema koju treba imati svaki turist.

Cilj ovog rada je pobliže objasniti pojam turističkih vodiča i njihovu tematiku. Prikupljajući i koristeći informacije dostupne na internetskim stranicama istražiti će se pojam i povijest turističkih vodiča, a pretraživanjem strojno čitljivih kataloga navesti ćemo, kronološkim redoslijedom izdavanja, najvažnije vodiče kroz grad Zagreb. Svrha ovog diplomskog rada je analizirati početke turističkog vodiča kao priručnika te njegovog razvitka do nešto suvremenijih oblika. Putem deskriptivne i kompilacijske metode opisat ćemo nastanak i razvoj turističkih vodiča. Opisat ćemo strukturu i reći ponešto o nakladnicima vodiča u Zagrebu i u R. Hrvatskoj.

Prvi dio sadržaja opisuje nastanak i povijest turističkih vodiča, te najpoznatije svjetske izdavače. U drugom dijelu ćemo se osvrnuti na prve turističke vodiče u našoj domovini Hrvatskoj koji su nam pomogli u razumijevanju same povijesti Hrvatske i nabrojati najpoznatije vodiče u Zagrebu, te njihove autore, nakladnike i reći ponešto o njihovoj strukturi. Navest ćemo suvremenije Hrvatske turističke vodiče, njihove autore, i sadržaj. U trećem dijelu ćemo govoriti o elektroničkim vodičima, te razmotriti njihov utjecaj na razvoj turističke industrije, i samog turizma kao jedne od grana naše privrede.

2. Pojam turističkog vodiča

Danas putovanje nije luksuz već potreba da ljudi odmore svoj duh i tijelo. Putujući upoznaju druge ljude, kulture i običaje, nadopunjuju svoje znanje i stječu prijateljstva. Da bi čovjek lakše i bezbrižnije putovao, bitno je dobro se pripremiti i informirati o destinaciji koju želi posjetiti. Sve te informacije dostupne su u turističkim vodičima.

Turistički vodič je knjiga koja sadrži informacije o mjestu dizajniranom za turiste. Sadrži informacije o povijesno-kulturnim znamenitostima, smještaju, prijevozu, gastronomskoj ponudi i aktivnostima vezanima za mjesto posjete. Često sadrži kartu mjesta s različitim detaljima te povijesne i kulturne informacije. Njihov cilj je osigurati turistima snalaženje na odabranoj destinaciji putovanja, smanjiti im troškove putovanja te izbjeći nepotrebne troškove putovanja, i sažeti bitne stvari na jedno mjesto, kako bi se zadovoljile potrebe turista. Zbog praktičnosti, uglavnom se tiskaju u obliku manjih knjižica koje su uz tekst popraćene fotografijama destinacije.¹

Američki časopis Tourism Analysis je u jedno izdanje iz 2015. godine uvrstio istraživanje pod naslovom „Putnički vodič: Katalizator za samostalna putovanja“. Sve veći broj putnika koristi razne izvore kako bi poboljšali svoje putničko iskustvo, a jedan od, danas već zanemarenih izvora, je turistički vodič. S tim ciljem, svrha istraživanja bila je razumjeti ulogu i važnost vodiča u putničkom iskustvu. Istraživačka pitanja usredotočena su na to kako putnik koristi vodič. Studija je koristila intervjuje turista na samom mjestu putovanja sa upitnikom. Intervjuiran je 61 turist ili skupina turista s ukupno 137 ljudi. Upitnik o putovanjima i vodičima popunilo je 98 turista. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na sljedeće ideje: turistički vodiči katalizator su putovanja omogućavajući slobodu kretanja turista, i veće znanje o mjestu posjeta dodajući obrazovnu komponentu turističkim putovanjima. Većina neovisnih putnika koristi se nekom vrstom vodiča, a sve više neovisnih putnika koristi internet za putnička pitanja i mnogi od njih te podatke nose u ručnim elektroničkim uređajima o čemu ćemo više reći u nastavku

---

¹ Guide book. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Guide_book#History (10.12.2020.)

ovog rada. Vodič je postao oslobađajući aspekt putovanja dopuštajući putniku da postane više usmjeren prema sebi te da sa sobom ponese nova znanja o destinaciji koju je posjetio.²

Na tržištu postoje razne tematske podjele vodiča usmjerene na razne aspekte putovanja: lokalnu kuhinju, povijest, aktivnosti i sport, najbolje svjetske plaže, umjetnost, solo putovanja, vjerski turizam i mnoge druge.

2.1. Povijest turističkih vodiča ukratko

Preteča vodiča bio je Periplus i potječe iz doba Antike. Periplus (grčki *περίπλους*: oplovljavanje) je naziv za plovidbu uz obalu i otoke neke zemlje i sadrži tekstualni opis obale i luka te informacije o udaljenostima između pojedinih mjesta na obali, o dubinama i pličinama.³ Periplus je bio rukopisni dokument koji je služio kapetanima plovila kao putokaz sadržavajući približne udaljenosti luka i obalnih zanemirivosti od točke polazišta. Ovo je djelo, pretpostavlja se, napisano sredinom 1. stoljeća nove ere.

Tijekom helenističkog doba došlo je do uspostavljanja nove književne vrste, periegeze (grč. *περιήγησις*: vođenje okolo) Sadržavala je opis zemalja i gradova s njihovim znamenitostima, baš poput suvremenoga vodiča.⁴ Primjer periegeze je izgubljeno djelo Agaclytusa koji opisuje Olimpiju. Dionizije Perijegetes (Dionizije Putnik) bio je autor opisa nastanjivog svijeta u grčkim stihovima heksametara napisan u sažetom i elegantnom stilu, namijenjen putniku klismosu, a ne stvarnom turistu na zemlji. Rani izuzetno dobro informiran i zanimljiv vodič bio je „Hellados Periegesis“ (opisi Grčke) kojeg je napisao Pausanije iz 2. stoljeća nove ere. Ovo najpoznatije djelo vodič je kroz zanimljiva mjesta, djela arhitekture, skulpture i rijetke običaje antičke Grčke, a i danas je korisno klasicistima.

Dolaskom kršćanstva koristan vodič postao je vodič za Europskog vjerskog hodočasnika. Rani podaci govore o hodočasniku Egeriji, koji je posjetio Svetu zemlju u 4. stoljeću i ostavio

---

² Roberson, Jr. & Donald, N. The Travel Guidebook: Catalyst for Self-Directed Travel. // Tourism Analysis 20, 1 (March 2015), str.123-128 Dostupno na: <https://www.ingentaconnect.com/content/cog/ta/2015/00000020/00000001/art00012#trendmd-suggestions> (15.12.2020.)

³ periplus. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, cop. 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47636> (13.01.2021.)

⁴ periegeza. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, cop. 2021. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=47597> (13.1.2021.)

detaljan plan puta. Lovci na blago, mađioničari i alkemičari srednjovjekovnog arapskog svijeta napisali su vodiče za putnike u potrazi za artefaktima i blagom.⁵

2.1.1. Od putopisa do vodiča

Tijekom dinastije Song, u srednjovjekovnoj Kini, postala je popularna putopisna literatura. Žanr se zvao "putopisna literatura", a najčešće je pisan u narativnom, proznom, esejističkom i dnevničkom stilu. Autori putopisne literature kao što su Fan Chengda i Xu Xiake u svoje su radove uvrstili mnoštvo geografskih i topografskih podataka, dok je „esej o dnevnom putovanju“ zapis o Planini Kamenog Zvona (engl. Stone Bell Mountain), istaknutog pjesnika i državnika Su Shi, iznio filozofski i moralni argument kao svoju središnju svrhu.⁶

Aristokrati koji su putovali Europom u sklopu Velike Turneje zapisivali su svoja osobna iskustva koja su stekli na putovanju te tako započeli razvitak vodiča na zapadu.

Grand Tour (sh. *veliki obilazak, velika turneja* ili *veliko putovanje*) je tradicionalni naziv za putovanje na koje su od 17. do 19. stoljeća odlazili mladi pripadnici više klase. Putovali su, uglavnom mladići, iz zemalja Sjeverne ili Zapadne Europe s ciljem da upoznaju civilizacijska i kulturna dostignuća drugih dijelova Europe.⁷ U vodičima su, posebno u onima posvećenim talijanskom poluotoku, dominirali umjetnost, arhitektura i antika jer je poznavanje upravo tih područja postala važna karakteristika plemenitog odgoja. Richard Lassels, rimokatolički svećenik i putopisac, stvorio je seriju rukom pisanih vodiča koji su na kraju posthumno objavljeni u Parizu i Londonu. Između 1626. i 1649. nizozemska izdavačka kuća, *Officina Elzeviriana* (Kuća Elzevira), objavila je najprodavaniju seriju džepnih knjiga, *Respublicae Elzevirianae* (Elzevirske republike), koja je opisana kao "predak modernog turističkog vodiča". Svaki je svezak davao podatke o zemljopisu, stanovništvu, gospodarstvu i povijesti zemalja Europe, Afrike, Bliskog i Dalekog Istoka.

Mariana Starke bila je važna prijelazna figura od osebujnog stila putopisa Velike Turneje do informativnijih vodiča. Autorica je vodiča za putovanje Francuskom i Italijom iz 1824. godine.

---

⁵ Guide book. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Guide_book#History (10.12.2020.)

⁶ibidem.

⁷ Grand Tour. // Wikipedija: slobodna enciklopedija. Dostupno na: https://sh.wikipedia.org/wiki/Grand_Tour (16.01.2021.)

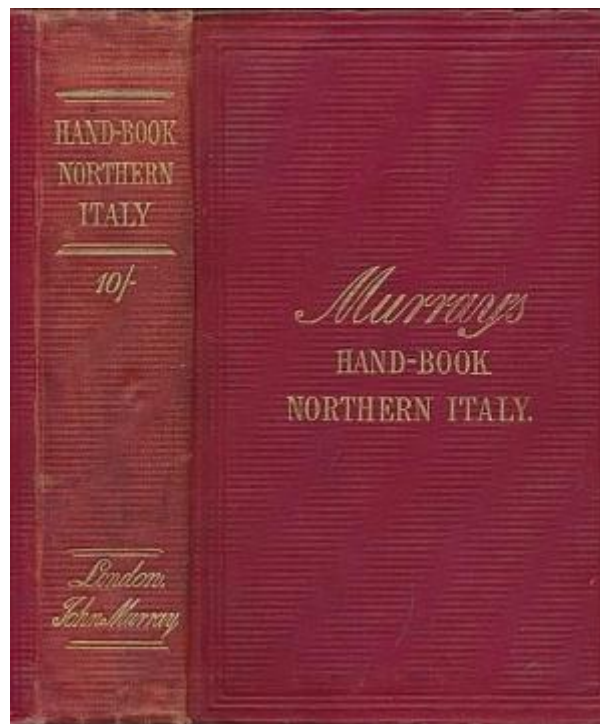

Taj vodič bio je važan suputnik britanskim putnicima na kontinentu početkom 19. stoljeća. Prva je autorica vodiča koja je davala savjete o prtljazi, točnim cijenama hrane i smještaja. Vodič je željela približiti svima, a posebno osobi koja putuje sama, grupama turista, kao i obitelji na putovanju.

Također je osmislila sustav ocjenjivanja putem oznaka uskličnika što je preteča današnjih ocjena u zvjezdicama. Njezin rad bio je smjernica drugim autorima kako kreirati informativan i lako čitljiv priručnik za putovanje.⁸

2.1.2. Suvremeni vodič

Moderni vodič pojavio se 1830-ih godina, s rastućim tržištem za putovanja na velike udaljenosti i daleke destinacije. Izdavač John Murray počeo je tiskati Murrayeve priručnike (*Slika 1.*) za putnike u Londonu od 1836. godine. Serija priručnika je obuhvaćala turistička odredišta u Europi, Aziji i sjevernoj Africi. Uveo je koncept "znamenitosti" koje je ocijenio, u smislu njihovog značaja, pomoću zvjezdica.

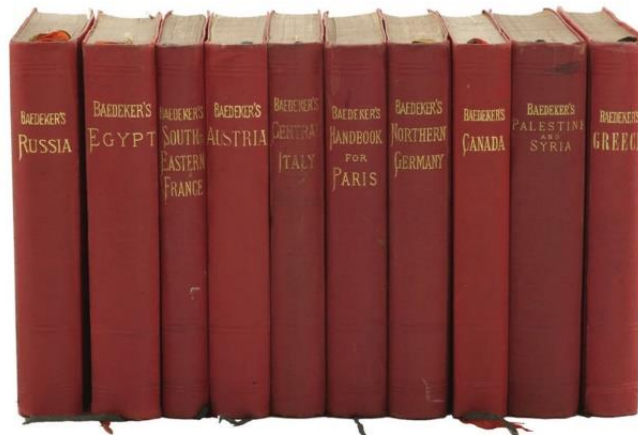

Slika 1. Murrayev priručnik za Sjevernu Italiju

⁸ Guide book. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Guide_book#History (10.12.2020.)

Izdavačka kuća Franza Friedricha Röhlinga u Koblenzu, 1828. godine izdala je priručnik za putnike profesora Johannes August Kleina pod naslovom Putovanje Rajnom od Mainza do Kölna; priručnik za putnike u pokretu.⁹

Nakon što je Klein umro, Baedeker je odlučio objaviti novo izdanje 1839. godine, kojem je dodao mnoge vlastite ideje o tome što misli da putnički vodič treba ponuditi putniku. Njegov krajnji cilj bio je da putnik u vodiču ima sve informacije kako ih ne bi morao tražiti izvan turističkog vodiča. Oponašao je stil Murrayevih vodiča, ali je dodao detaljnije informacije. Baedeker je 1846. godine uveo svoje zvjezdice za znamenitosti, atrakcije i smještaj te je svoje putničke vodiče odlučio nazvati „priručnicima“. Baedekerovi rani vodiči imali su korice tamnih boje, ali od 1856. nadalje Murrayevi crveni vezivi i pozlaćeni natpisi (*Slika 1.*) postali su poznato obilježje svih Baedekerovih vodiča (*Slika 2*), a sadržaj je postao poznat po svojoj jasnoći, detaljima i točnosti. Baedeker i Murray smatrali su da vođući moraju biti jasni i objektivni, za razliku od prethodnih autora koji su vodiče sastavljali temeljem činjeničnih podataka i osobnog sentimentalnog promišljanja. Baedekerovi i Murrayovi vodiči bili su izuzetno popularni i standardni izvori informacija za putnike sve do 20. stoljeća.

Imaged by Heritage Auctions, HA.com

Slika 2. Baedekerovi turistički vodiči

Nakon što je Karl Baedeker umro, njegov sin naslijedio je posao, međutim ubijen je u akciji tijekom Prvog svjetskog rata. Britanski nacionalizam i protunjemačko raspoloženje potaknuli su neke Britance da Baedekerove vodiče označe kao "ključne za njemački ratni napor", a njihova popularnost u Ujedinjenom Kraljevstvu znatno je pala. Kao rezultat toga, dva urednika

---

⁹ ibidem

Baedekerovih naslova na engleskom jeziku napustili su tvrtku i stekli prava na „Murray's Handbooks“. ¹⁰

Nastale knjige vodiča, nazvane Plavi vodiči kako bi ih se razlikovalo od izvorno crvenih, predstavljale su jednu od glavnih serija vodiča za veći dio 20. stoljeća, a objavljuju se i danas. Nakon Drugog svjetskog rata na scenu autora vodiča stupila su dva nova imena. Svaki od njih je iz svoje perspektive, europske ili američke, doživljavao nepoznata mjesta. Eugene Fodor, mađarski autor putopisnih članaka, koji je prije rata emigrirao u Sjedinjene Države, napisao je vodiče koji su publiku koja razumije engleski jezik uveli u kontinentalnu Europu. Arthur Frommer, američki vojnik stacioniran u Europi tijekom Korejskog rata, iskoristio je svoje iskustvo putovanja oko kontinenta kao osnovu za vodič „Europa za 5 dolara dnevno“ (engl. *Europe on \$5 a Day*) izdan 1957. godine, što je čitatelje upoznalo s budžetom potrebnim za putovanje u Europu. Vodiči oba autora postali su temelji opsežnih izdanja, pokrivajući odredišta širom svijeta, uključujući Sjedinjene Države. U desetljećima koja su uslijedila razvijeni su *Let's Go*, *Lonely Planet*, *Insight Guides*, *Rough Guides* i široka paleta sličnih turističkih vodiča, s različitim fokusima.¹¹

2.2. Vodeći izdavači turistički vodiča u svijetu

Popis svih izdavača turističkih vodiča je poprilično dugačak, stoga ćemo u ovom radu izdvojiti one najpoznatije i najcjenjenije od strane struke kao i samih njihovih korisnika- turista.

Gotovo ne postoji zanimljiv kutak na zemlji koji nije opisan u vodičima *Lonely Planet*-a.¹² Jedan je od najvećih izdavača turističkih vodiča u svijetu koji pokriva većinu zemalja Europe, Azije, Afrike i Amerike. Gotovo da ne postoji zanimljiv kutak zemlje koji nije opisan u njihovim vodičima. Postoje razne serije njihovih vodiča kao što su vodič za izlete, istraživački vodič, džepni vodič (verzija sa najvažnijim informacijama), za najkorisnije riječi (hotel, bolnicu, trgovinu, prijevoz), slikovni vodiči, audio vodiči (na CD-u ili danas sve više u govornim aplikacijama, riječnicima i prijevodima - vodiči govornog područja). Nude oglase s nižim i srednjim cijenama te korisne savjete na putovanjima.¹³ *Lonely Planet* osnovali su braćni par Maureen i Tony Wheeler. Prvu knjigu *Lonely Planeta*, *Across Asia on the Cheap*, koja je

---

¹⁰ ibidem

¹¹ ibidem.

¹²Vodiči. // In Love With Traveling. Dostupno na: <http://inlovewithtraveling.com/linkovi/vodici/> (12.12.2020.)

¹³ Lonely Planet. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Lonely_Planet (13.12.2020.)

imala 94 stranice, par je napisao u svom stanu. Izvorni se primjerak sastojao od spojenih knjižica. Tony se vratio u Aziju kako bih unaprijedio prvo izdanje i tako je nastao vodič pod nazivom Across Asia on the Cheap: Cjelovit vodič za putovanje kopnom, objavljen 1975.

Serijski vodiči Lonely Planet najprije se proširila Azijom s izdanjem „Vodič kroz Indiju“ 1981. godine te kasnije i na ostatak svijeta. Geoff Crowther, jedan od autora koji je pisao za Lonely Planet, bio je poznat po tome što je često unosio svoja mišljenja u tekstove vodiča koje je pisao. Njegovo pisanje bilo je ključno za uspon izdavača Lonely Planeta. Novinari su koristili izraz "Geoffness", u znak počasti Crowtheru, da bi opisali kvalitetu koja je izgubljena u putničkim vodičima. Do 1999. Lonely Planet prodao je 30 milijuna primjeraka svojih turističkih vodiča.

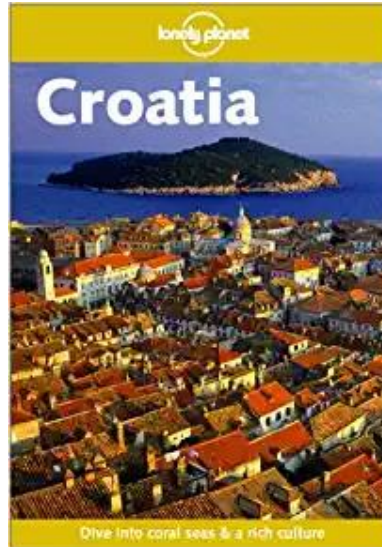
¹⁴ Lonely Planet je 2007. godine izdao turistički vodič o Hrvatskoj (**Error! Reference source not found.**). Autorica je Karen Torne Olson, a vodič ima 304 stranice. Prvi dio vodiča pod nazivom "Get under the skin" opisuje bogatstvo i zanimljivost hrvatske kulturno-povijesne baštine. Poglavlje "Rest Easy" nudi korisne servisne informacije poput gdje odsjesti, a u poglavlju "Dine Al Fresco" možemo pronaći autentičnu gastro ponudu.¹⁵ Znanstveni rad Ivane Krajačić pod naslovom: „Problem reprezentacije prostora u suvremenom putničkom vodiču“ daje kritički osvrt na sadržaj Lonely Planetov-og vodiča za Hrvatsku iz 2002. godine. Izdvaja i problematizira način i alate predstavljanja geografskog i kulturnog prostora Republike Hrvatske u tom vodiču, upućujući na naglašenu fiktivnost prostora i same zemlje te smatra da vodič nadilazi edukativnu ulogu dajući turistu koji ga čita, ne samo potrebne informacije, već i moć da kreira stvarnost mjesta o kojem čita. Vodič, odnosno tekst u njemu, proizvodi prostor koji predstavlja te tako turist stvara iskustvo prije samog susreta s mjestom o kojemu čita. Autor vodiča Hrvatsku dijeli u osam područja s generalnom podjelom na kontinentalna i primorska područja, gdje stranice o kontinentalnoj Hrvatskoj zauzimaju tek jednu šestinu sveukupnog teksta. Fotografije koje se nalaze u vodiču također su kritički ocijenjene i autorica znanstvenog rada opisuje ih kao savršene fotografije s pomno doziranom razinom svjetlosti i usklađenosti boja i nijansi što također daje prividno savršenstvo opisanoga mjesta. Posebno je spomenula naslovnu fotografiju vodiča, a riječ je o fotografiji Dubrovnika (Slika 3), pogledu na stari grad iz ptičje perspektive u zalasku sunca s dubokim modrim morem u pozadini. Krajačić smatra da ta fotografija skriva nesnosnu gužvu i ekstremno visoke cijene koje se nikako ne sviđaju lokalnom stanovništvu. Nabrojala je i druge idealizirane fotografije koje također dobro skrivaju stvarno stanje područja. Zasmatalo ju je i to što simboličkim prostorom vodiča prevladavaju

---

¹⁴ ibidem.

¹⁵ Lonely Planet izdao vodič o Hrvatskoj. // Poslovni.hr. 18.07.2007. Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/lonely-planet-izdao-vodic-o-hrvatskoj-48782>(15.12.2020.)

idealizirani, slabo nastanjeni prostori, bez velikog dodira tehnologije, a noću taj isti prostor doživljava preobrazbu s obiljem barova i noćnih klubova te gužvom na plesnim podijima. Zaključuje da je bitna svaka riječ teksta vodiča jer ona, prije same posjete turista, određuje objektivnu stvarnost prostora koji se posjećuje.¹⁶

Slika 3. Vodič za Hrvatsku u izdanju Lonely Planet-a iz 2002.

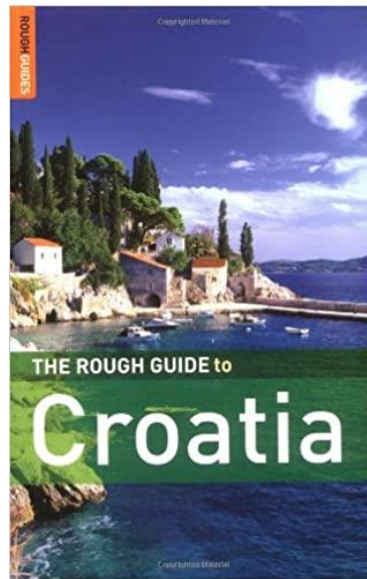
Rough Guides je čest izbor profesionalnih putnika jer radi vjerojatno najdetaljnije i najtočnije vodiče na svijetu. Pokriva puno manje destinacija od Lonely Planeta.¹⁷ *Rough Guides* je britanski turistički vodič i izdavač referenci. Imaju i nude i uslugu sastavljanja putovanja po mjeri na temelju individualnih kriterija kupaca. Njihovi putopisni naslovi pokrivaju više od 200 odredišta, počevši od vodiča za Grčku iz 1982. godine, knjige koju je osmislio Mark Ellingham. On je bio nezadovoljan podjelom postojećih vodiča, studentskih vodiča koji su se bazirali na troškove putovanja, i vodiča u obliku "teških kulturnih knjiga". Prvotno su bili namijenjeni za turiste koji putuju s naprtnjačama i imaju nizak budžet. Od početka 1990-ih vodiči uključuju skuplje preporuke, te su prilagođeni svim putnicima. Također krajem 1990-ih knjige sadrže tisk u boji.¹⁸ Također su 2007. izdali vodič o Hrvatskoj (Slika 4.) opisujući ga ovako: „*Rough Guide* kroz Hrvatsku vaš je konačni priručnik za jednu od najljepših europskih zemalja. Od srednjovjekovnog grada Dubrovnika i netaknutog otoka Visa do ruralnog zaleđa Zagreba, ovaj vodič sadrži sve najvažnije dijelove Hrvatske. Vrhunski hoteli, barovi i restorani otkriveni su u odjeljku s novom značajkom 'Izbor autora'. Puno je praktičnih savjeta o mnoštvu aktivnosti na

¹⁶ Krajačić, I. Problem reprezentacije prostora u suvremenom putničkom vodiču. // *NOVA CROATICA*, 5 (2011), str. 83-98. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/174602> (26.11.2020.)

¹⁷ Vodiči. // *In Love With Traveling*. Dostupno na: <http://inlovewithtraveling.com/linkovi/vodici/> (12.12.2020.)

¹⁸ *Rough Guides*. // *Wikipedia: the free encyclopedia*. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Rough_Guides. (05.01.2021.)

otvorenom, od pješaćenja po brdima do ronjenja na Jadranskom moru. Vodič također proučava hrvatsku povijest, narodnu glazbu i književnost, a isporučuje se s kartama i planovima za svako područje.“¹⁹

Slika 4. Rough Guide turistički vodič za Hrvatsku

Frommer's-ovi vodiči su uglavnom namijenjeni za američke turiste. Pokriva mnoge destinacije no ne toliko detaljno kao prethodno spomenuti izdavači. Frommer's je serija knjiga putničkih vodiča koju je stvorio Arthur Frommer 1957. godine. Frommer's se od tada proširio i uključuje više od 350 vodiča u 14 serija, kao i druge medije, uključujući istoimenu radio emisiju i web stranicu. 1957. Arthur Frommer, tadašnji kaplar američke vojske, napisao je turistički vodič za američke geografske oznake u Europi, a zatim je proizveo civilnu verziju pod nazivom „Europa za 5 dolara dnevno“. Priručnik je poredao popularne znamenitosti prema važnosti i uključio prijedloge kako putovati Europom s ograničenim budžetom i tako Amerikancima pokazao da im putovanje u Europu nije toliko nedostižno. 1977. godine zaštitni znak Frommer's kupila je Američka izdavačka kuća Simon i Schuster te je u narednim godinama mijenjala razne vlasnike i partnere. Arthurova kći Pauline Frommer napisala je vlastitu seriju putopisa i nastavila Frommerovo nasljeđe putovanja. 13. kolovoza 2012. objavljeno je da Google kupuje Frommer's. U ožujku 2013. Google prestaje tiskati Frommerove vodiče. U travnju 2013. objavljeno je da su marku Frommer's ponovno stekli Arthur Frommer i njegova kći Pauline. U

---

¹⁹ The Rough Guide to Croatia. // Good Reads. Dostupno na:
https://www.goodreads.com/book/show/751732.The_Rough_Guide_to_Croatia (06.01.2021.)

srpnju 2013. Arthur Frommer sklopio je ugovor s izdavačkom skupinom West o distribuciji i promociji Frommerovih knjiga.²⁰

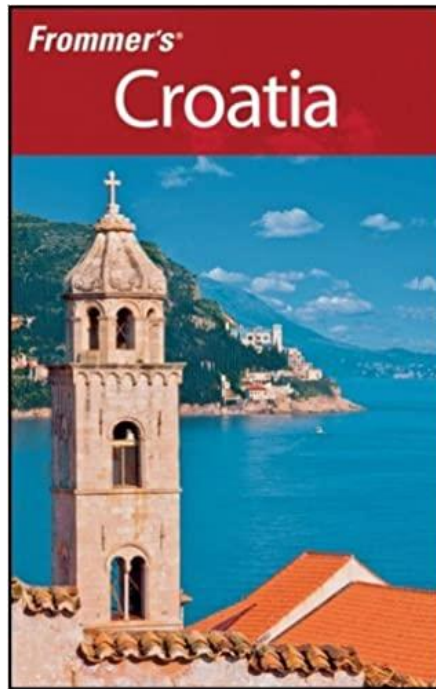
Turistički vodič "Frommer's Croatia" objavljen je 2006. godine u SAD-u (*Slika 5.*). Ovo je prva knjiga s vodičima za Hrvatsku koja je objavljena u SAD-u. Sastoji se od 340 stranica na kojima se američkim čitateljima predstavljaju razna hrvatska odredišta, pogodna za posjet u različita godišnja doba i uz različit proračun. Karen Torne Olson, autorica knjige, piše o Dubrovniku, Dalmaciji i Istri, kao i o kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagrebu i okolici. Naslovna stranica knjige slika je Dubrovnika s kupolom katedrale Svetog Vlaho. Evo kako Frommer's predstavlja ovaj novi turistički vodič:

„Frommer's Hrvatska nudi detaljan, i cjelovit prikaz ove zadivljujuće, i sve popularnije zemlje u Svijetu. Autorica vodi čitatelja u uspješne turističke gradove poput Zagreba, Dubrovnika i Splita, Pule i drugih gradova u našoj domovini, sa njihovim spektakularnim rimskim ruševinama, srednjovjekovnim starim gradovima i obližnjim dvorcima iz hrvatskih priča. Ona preporučuje najbolji način za jedrenje ili vožnju zadivljujućom dalmatinskom obalom s netaknutim plažama duž više od 3000 milja obale i više od 1000 obalnih otoka. Ona istražuje naravnu ljepotu tih čudesa, kao što su nacionalni park Plitvička jezera, gdje se netaknuta tirkizna jezera ruše u slapove preko naslaga sedre i krede. Upušta se u unutrašnjost Hrvatske i posjećuje Hlebine, skupinu poznatih slikara i kipara naive a gotovo 200 slikara i kipara koja ima najveću koncentraciju naivne umjetnosti u zemlji. Od Splitskog Pazarina koji daje osjećaj turskog bazara do zagrebačke kulture ispijanja kave „vidi i budi viđen“ -Frommerova Hrvatska prikazuje najbolje od zemlje koja je dugo bila označena kao najbolje čuvana europska tajna.“²¹

---

²⁰ Frommer's. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: <https://en.wikipedia.org/wiki/Frommer%27s>
(13.12.2020.)

²¹ Frommer's Croatia, the first travel guide to Croatia published in USA. // Find-Croatia. Dostupno na: <https://www.find-croatia.com/frommers-croatia-the-first-travel-guide-to-croatia-published-in-usa/>
(13.12.2020.)

Slika 5. Frommer's turistički vodič za Hrvatsku

Rick Steves je američki izdavač koji daje puno savjeta putnicima i tako im pojednostavljuje boravak na odabranim destinacijama, a ujedno pažnju posvećuje i njihovoj edukaciji.²² Richard John Steves Jr. je svestrani američki putopisac, autor, aktivist te televizijska osoba. Potiče putnike da otkrivaju i proučavaju manje poznata turistička mjesta i da osjete način života ljudi koji žive na tim mjestima. Prvi njegov vodič „Europa kroz stražnja vrata“ je stekao veliku popularnost. Bio je voditelj putopisne emisije „Rick Steves Europe“, a ima i javnu radijsku emisiju o putovanjima „Putovanje s Rickom Stevesom“. Njegova je tvrtka 2010. objavila aplikaciju za pametne telefone nazvanu "Rick Steves Audio Europe" koja sadrži samostalne pješačke staze sa geografskim podacima.

Napunivši 14 godina, zajedno s roditeljima otputovao je u Europu prvenstveno da posjete tvornice klavira, a viđeno je zapisao na numeriranim poledinama razglednica. Tijekom istoga putovanja, posjetili su i rodbinu u Norveškoj upravo za vrijeme sletanja Apolla 11 na mjesec. Obilazeći park u Oslu Rick Steves je, oduševljan svime što je vidio u Europi, došao do zaključka koji će utjecati na njega tijekom života, a to je da „Ovaj planet mora biti dom milijardama jednako drage Božje djece“.

Nakon punoljetnog rođendana sam je posjetio Europu, zapisujući iskustva i doživljaje u dnevnik. Steves je 1980. godine samostalno objavio prvo izdanje knjige o putničkim vještinama ETBD. Nije bio protiv toga da netko prepisuje njegov rad pa je u knjigu uvrstio i stranicu na

---

²² Vodiči. // In Love With Traveling. Dostupno na: <http://inlovewithtraveling.com/linkovi/vodici/> (12.12.2020.)

kojoj piše: "Svatko tko bude uhvaćen u kopiranju sadržaja koji je ovdje objavljen, u bilo koju svrhu, obilno ću mu se zahvaliti." Brojni autori su ulazili u poduzetničke vode otvarajući tiskare za vodiče, a on je bio vlasnik trgovine turističkih vodiča s konceptom izloga. Trgovina je u počecima bila turistički centar, ali je u nju uvrstio i svoj veliki hobi te dio trgovine uredio u studio za poučavanje klavira. Razvijajući posao predavao je i držao prezentacije o putovanju, davao savjete, organizirao grupne ture, i nadopunjavao svoje knjige sa vlastitim iskustvom. Njegove knjige i mediji bave se putovanjima Europom i orijentirani su sjevernoameričkoj publici. U kojoj god ulozi se nalazio poticao je Amerikance da postanu "privremenim lokalnim stanovništvom". Ohrabruje turiste koje prate njegov rad da posjete i ugodna sela daleko od razvikanih turističkih ruta. Bio je toliko popularan da je nastao i nadimak "Rickniks", za sve obožavatelji njegova rada, televizijskih serija, vodiča, radio emisije i drugih projekata. Prvi najprodavaniji međunarodni vodič u SAD-u bio je upravo njegov vodič kroz Italiju. Među prvim je autorima uvidio važnost implementacije tehnologije u turizam pa je 2010. pokrenuo mobilnu aplikaciju Rick Steves 'Audio Europe, biblioteku audio sadržaja organiziranog u geografske popise za reprodukciju za iPhone i Android.²³ Rick Steves je u jednu knjigu spojio ljepote i znamenitosti Hrvatske i Slovenije, a zadnje izdanje je izišlo u svibnju 2020. godine. Rick opisuje znamenitosti, mjesta za obrok, za spavanje te dubinski pokriva omiljene hrvatske i slovenske destinacije. Također uključuje poglavlja o Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori.²⁴

Eyewitness još je jedan izdavač turističkih vodiča, a voli se hvaliti sloganom „ono o čemu drugi samo pišu mi vam i pokazujemo“. Zbog bogatih ilustracija i mnoštva detalja može poslužiti kao odličan priručnik onima koji više uživaju u šetnji i razgledavanju nego u detaljnijem proučavanju odredišta. Također za određenu destinaciju obično prezentiraju Top10 najznačajnijih lokacija.²⁵ *Eyewitness* knjige su primarno serija knjiga namijenjenih djeci i mladima. Serija sada ima više od stotinu naslova na razne teme, poput dinosaura, drevnog Egipta, zastava, kemije, glazbe, Sunčevog sustava, filma i Williama Shakespearea. Knjige su često zapažene po brojnim fotografijama i detaljnim ilustracijama, koje su uvijek postavljene na bijeloj pozadini. Turistički vodiči *Eyewitness*-a poznati su po svojoj fotografiji i ilustriranim gradskim uličnim planovima.²⁶ *Eyewitness* je 2019. godine izdao vodič za Hrvatsku, a opisuje

---

²³ Rick Steves. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Rick_Steves (17.01.2021.)

²⁴ Rick Steves Europe, Croatia and Slovenia Guidebook. Dostupno na: <https://store.ricksteves.com/shop/p/croatia-guidebook> (17.01.2021.)

²⁵ Vodiči. // In love with traveling. Dostupno na: <http://inlovewithtraveling.com/linkovi/vodici> (23.02.2021.)

²⁶ Eyewitness Books. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Eyewitness_Books (22.02.2021.)

ga ovako: „Bilo da želite prošetati srednjovjekovnim zidinama Dubrovnika, ploviti s jednog idiličnog otoka na drugi ili obilaziti kafiće oko umjetničkog Zagreba, vaš turistički vodič DK Eyewitness osigurava vam da doživite sve što Hrvatska nudi. Hrvatska je zemlja bogate baštine i spektakularnog okruženja - pomislite na mirnu obalu i nacionalne parkove koji oduzimaju dah, povijesne znamenitosti i muzeje moderne umjetnosti. Naš novoobnovljeni vodič oživljava sve ovo - i još više - kao što to nijedan drugi turistički vodič ne pruža. Bogat je savjetima koje pišu stručnjaci, detaljnim pregledima svih znamenitosti koje morate posjetiti, fotografijama na praktički svakoj stranici i ilustracijama koje su naš zaštitni znak.²⁷

In Your Pocket je besplatan turistički vodič koji se može preuzeti putem interneta u PDF formatu ili putem mobilne aplikacije, a pokriva uglavnom zemlje središnje i istočne Europe. Poznati turistički vodiči za mnoge europske gradove, dostupni su također i u tiskanom obliku, ali i u obliku videa na Youtube-u. Također izdaje vodiče za glavne događaje u Europi, uključujući FIFA-in svjetski kup i UEFA-ino europsko prvenstvo. Sjedište mu je u Vilniusu u Litvi. Prvi gradski vodič *In Your Pocket*, „*Vilnius In Your Pocket*“ napisali su njemački novinar Matthias Lüfkens i belgijska braća George, Oliver i Nicolas Ortiz u Vilniusu u Litvi i objavili ga u prosincu 1991. godine.²⁸ *In Your Pocket* izdao je zasebne turističke vodiče za šest hrvatskih gradova Zagreb, Rijeku, Šibenik, Zadar, Split i Dubrovnik.²⁹

Kada spomenemo *Michelin Guide* vodiče sigurno pomislite na tako popularne Michelinove zvjezdice, ali i na poznatu tvrtku koja se bavi proizvodnjom guma *Michelin*. Upravo ta ista tvrtka *Michelin* je više od sto godina izdavala ove turističke vodiče koji su najstariji referentni vodiči za hotele i restorane. Sami izraz *Michelin Guide* u svijetu vodiča odnosi se na godišnji Michelinov crveni vodič (Slika 6.) koji dodjeljuje do tri Michelinove zvjezdice za izvrsnost odabranih ustanova. Stjecanje ili gubitak zvjezdice može imati dramatične posljedice i utjecaj na uspjeh restorana. Michelin također objavljuje niz općih vodiča za gradove, regije i zemlje, nazvane Zeleni vodiči.³⁰ Hrvatska trenutno broji sedam restorana s po jednom Michelinovom zvjezdicom, a to su restoran Boškinac u Novalji, LD Terrace u Korčulai, Noel u

---

²⁷DK Eyewitness Croatia. // DK. Dostupno na: <https://www.dk.com/us/book/9780241360095-dk-eyewitness-croatia/> (22.02.2021.)

²⁸ In Your Pocket City Guides. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/In_Your_Pocket_City_Guides (13.12.2021.)

²⁹ Croatia. // In Your Pocket: essential city guides. Dostupno na: <https://www.inyourpocket.com/croatia> (14.12.2021.)

³⁰ Michelin Guide. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Michelin_Guide (20.02.2021.)

Zagrebu, Draga di Lovrana u Lovranu, Pelegrini u Šibeniku, 360° u Dubrovniku i Monte u Rovinju.³¹

Slika 6. Michelinov turistički vodič Francuske

Fodor's je najveći izdavač vodiča na engleskom jeziku, uglavnom za američko tržište. Osnivač Eugene Fodor bio je entuzijastičan putnik, ali smatrao je da su vodiči njegova vremena dosadne, ne nadahnute zbirke brzo zastarjelih činjenica i brojki. Odlučio je otkloniti ove nedostatke i napisao je vodič za Europu, *On the Continent - The Entertainment Travel Annual*. Nadilazeći uobičajene popise hotela i atrakcija, a knjiga se ažurirala svake godine i davala je praktične smjernice, poput savjeta za napojnice, zajedno s informacijama o lokalnom stanovništvu i kulturi. Pionirska knjiga imala je uspjeha u Engleskoj i Sjedinjenim Državama. 1996. godine. Fodor je pokrenuo web stranicu povezanu s putovanjima fodors.com koja je nominirana za nagradu Webby 2004. Fodor's je objavio više od 440 vodiča (u 14 serija) na preko 300 odredišta i ima više od 700 stalno postavljenih istraživača diljem svijeta.³²

Fodor's *Essential Croatia: with a Side Trip to Montenegro* je izdanje u kojem je naglasak na Hrvatskoj. „Plaže obložene čempresima, sunčani otoci, savršeno očuvani srednjovjekovni gradovi — Hrvatska je europsko žarište ljubitelja plaža, kulturnih istraživača i ljubitelja jahti. Od izvanredno dobro očuvanih antičkih građevina poput utvrđenih dubrovačkih zidina do hvaljenih vinograda u Istri, Hrvatska je krcata zanimljivim stvarima za vidjeti i učiniti, a Fodor's *Essential Croatia* pokriva najbolje od njih.”³³

³¹ Hrvatske Michelinove zvjezdice. // Hrvatska: puna života Dostupno na: <https://croatia.hr/hr-HR/doziviljaji/gastronomija-i-enologija/hrvatske-michelinove-zvjezdice> (20.02.2021.)

³² Fodor's. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fodor%27s> (21.02.2021.)

³³ Fodor's *Essential Croatia: With a Side Trip to Montenegro (Travel Guide)*. // Amazon. Dostupno na: https://www.amazon.com/gp/product/1640970169/ref=as_li_tl?ie=UTF8&tag=fodstra20&camp=1789&creative=9325&linkCode=as2&creativeASIN=1640970169&linkId=8be63516da5ef8e4219ee6c55abbb7af (21.02.2021.)

Footprint je još jedan britanski vodič posebno specijaliziran za Južnu Ameriku, ali pokriva i druge egzotične destinacije.³⁴ Footprint Travel Guides otisak je Footprint Handbooks Ltd, izdavača vodiča sa sjedištem u Bathu u Velikoj Britaniji. Njihov južnoamerički priručnik, prvi put objavljen 1924. godine, posebno se ističe zbog pokrivanja Latinske Amerike, objavljen je u 90. izdanju i ažurira se svake godine. Tvrtka sada objavljuje više od 200 naslova koji pokrivaju mnoga odredišta. Početni fokus na putovanjima proširio se na vodiče o aktivnostima i životnom stilu na teme poput putopisne fotografije, putovanja s djecom, brdskog biciklizma, ronjenja, surfanja, skijanja, snowboarda i vježbi za tijelo i dušu.³⁵

Baedeker, kojeg smo ranije spomenuli u ovom radu, njemački je izdavač koji je prvi u svijetu 1828. godine sastavio Vodič po Rajni, od Mainza do Kolna s mnogobrojnim obavijestima. U svojim izdanjima se služio najboljim izvorima i stručnjacima, tiskani još na engleskom i talijanskom jeziku. Radi vrednovanja unio je sustav zvjezdica kojima je označavao važnost mjesta. Njegovi vodiči su postali pojam za turističke vodiče u svijetu. Danas ih izdaje uglavnom na njemačkom jeziku.³⁶

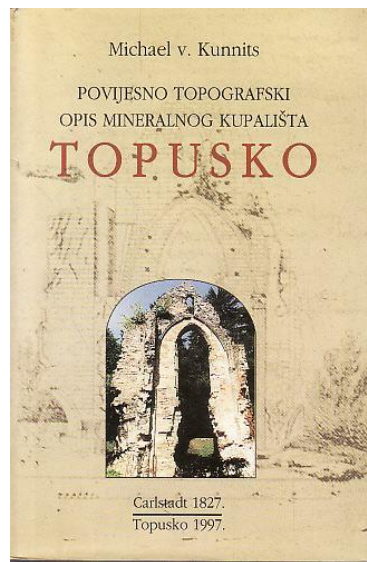
³⁴ Vodiči. // In love with traveling. Dostupno na: <http://inlovewithtraveling.com/linkovi/vodici> (23.02.2021.)

³⁵ Footprint. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Footprint_Travel_Guides (21.02.2021)

³⁶ Guide book. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Guide_book#History (10.12.2020.)

3. Vodiči kao povijesni izvori Hrvatske

Smatra se da je najstariji turistički vodič u Hrvatskoj „*Povijesno-topografski opis mineralnog kupališta Topusko*“ iz 1827 (Slika 7. Povijesno-topografski opis mineralnog kupališta Topusko). Austrijski car Franjo I. je 1826. godine dobio pismo od profesora Michaela Kunnitsa u kojem detaljno opisuje toplice i termalno lječilište u Topuskom. Godine 1827. objavljuje knjigu koja nosi naslov "*Povijesno-topografski opis mineralnog kupališta Topusko*". Narednih godina Topusko postaje okupljalište aristokracije i najvišeg plemstva koje je u Topuskom dolazilo uživati u krajoliku, spokojnoj prirodi i blagodatima termalne vode, a dolazili su iz raznih zemalja poput Francuske, Velike Britanije, Italije i Njemačke.³⁷ Nakladnik vodiča je Prettnerova tiskara u Karlovcu i slovi za jednu od prvih knjiga tiskanih u tom gradu. Čuva se u Hrvatskom muzeju turizma u Opatiji.³⁸

Slika 7. Povijesno-topografski opis mineralnog kupališta Topusko

Nadalje ćemo se detaljnije osvrnuti na turističke vodiče iz vremena Austro-Ugarske tj. Lovranske turističke vodiče Eduarda Seisa. Pojava ovih vodiča početkom 20. st. predstavlja pravo remek-djelo kojem mogu pozavidjeti današnji turistički vodiči. Svojim iscrpnim i preglednim sadržajem predstavljaju pravo vrelo informacija koje na zanimljiv i promotivan način upoznaju turista s Lovranom. Određivanje datuma tiskanja vodiča je problematično jer nigdje nije navedena čak ni godina, ali izvještaj o prometu turista, odnosno gostiju, koji se

³⁷ Murtezani, M. Antičko nasljeđe kao dio suvremenog zdravstvenog turizma Republike Hrvatske: diplomski rad. Čakovec:Međimursko veleučilište, 2019. Dostupno na: <https://repozitorij.mev.hr/islandora/object/mev%3A1041/datastream/PDF/view>

³⁸ Zanimljiv zemljopis. // Karlovačka županija: In medias res. Dostupno na: <https://visitkarlovacounty.hr/zanimljiv-zemljopis/> (21.03.2021.)

nalazi u uvodu daje zaključiti o kojoj se godini radi. Postoje tri izdanja turističkih vodiča te dva pregledna izdanja, jedan pregled prvog i jedan drugog izdanja. „Vodič kroz Lovran i njegovu okolicu na Austrijskoj rivijeri“ je prvo izdanje s 138 stranica (Slika 8.). Objavljen je u nakladništvu F. J. Schmida u Opatiji i Lovranu, tiskan je najvjerojatnije 1906. godine u riječkoj tiskari Vadász, Caravanich & Co.

„Ljetno i zimsko lječilišno mjesto Lovran na Austrijskoj rivijeri“ naslov je drugog, revidiranog izdanja iz najvjerojatnije 1908. godine. Osim naslova promjenjen je i izdavač. Ovaj vodič izdala je Mjesna grupa Lovran Zemaljskog udruženja za podizanje prometa stranaca za austrijsku obalu, a tiskala ga je Druga riječka tiskara te sadrži 63 stranice.

Slika 8. Vodič kroz Lovran i njegovu okolicu na Austrijskoj rivijeri

Naslov izdanja iz 1909. godine je „Ljetno i zimsko lječilišno mjesto Lovran na Austrijskoj rivijeri i njegova okolica“. Vidimo da je sačuvana osnovica naslova prethodnog izdanja iz 1908. godine, ali se i dodatno upućuje na šire područje oko Lovrana. Izdavač i mjesto izdavanja je isto kao i kod prethodnog izdanja. S obzirom na volumen stranica ovo je najveći Seisov vodič s 187 stranica.

Drugo revidirano izdanje ima isti naslov kao i prvo pregledno izdanje: „Ljetno i zimsko lječilišno mjesto Lovran na Austrijskoj rivijeri“. U tekstu navode da se radi o preglednom radu drugog izdanja. Izdavač ostaje Mjesna grupa Lovran Zemaljskog udruženja za pojačanje prometa stranaca za austrijsku obalu. Sadrži 64 stranice, mjesto izdanja i informacije o tiskari nisu navedene.³⁹

---

³⁹ ibidem, str. 145.

Treće izdanje svojim naslovom i količinom stranica ostalo je jednako kao i posljednje izdanje. Novitet je *Lječilišno povjerenstvo Lovran* kao izdavač, a tiskan je u Innsbrucku. Zanimljivo je da je jedino u ovom izdanju tekst položen vodoravno. Dotacija je izvršena također prema popisu gostiju iz prethodne godine.

Slika 9. Naslovnica vodiča 1911.

Vrijeme tiskanja ukazuje da vodiči spadaju u staru knjižnu građu. Mjesto tiska ukazuje na razvijenu tiskarsku djelatnost u ovim krajevima. Česta izdanja upućuju na dobru promidžbu Lovrana. Obogaćeni su fotografijama, s nekoliko značajnih planova i karata mjesta i okolice, a džepni format ukazuje da se pazilo na praktičnost. Široki tematski raspon koji nastoji prikazati Lovran kao ugodno mjesto, pruža kvalitetne informacije od povijesti Lovrana, ljudima i njihovim navikama, klimi, flori i fauni, smještaju, kupalištima, restoranima i zabavama. U ovome vodiču veliki je naglasak na promociju zdravstvenog turizam jer se u jednom dijelu navodi kojim bolestima koristi lovranska klima i na taj način se želi potaknuti potencijalnog turista da odabere Lovran kao mjesto odmora ili liječenja. Vodiči navode broj stranih turista koji su posjetili destinaciju prethodnih godina, razne informacije vezane za prijevoz putnika, smještaj, ugostiteljsku ponudu, zabavni sadržaj i bezbroj drugih podataka koji mogu zadovoljiti i najzahtjevnijeg klijenta. Posebnost ovih vodiča je mnoštvo promotivnog materijala. Reklame zauzimaju svaki prazan prostor, svojom grafičkom izradom, dekoracijom i tekstom pokazuju već tada njihovu važnost u promicanju turizma i raznih djelatnosti na tom području. Ovi vodiči i danas mogu biti uzor i ogledalo kako se promiče ne samo turizam, nego i ostale vrijednosti jednog naroda.⁴⁰

---

⁴⁰ ibidem, str. 148.

3.1. Hrvatski turistički vodiči

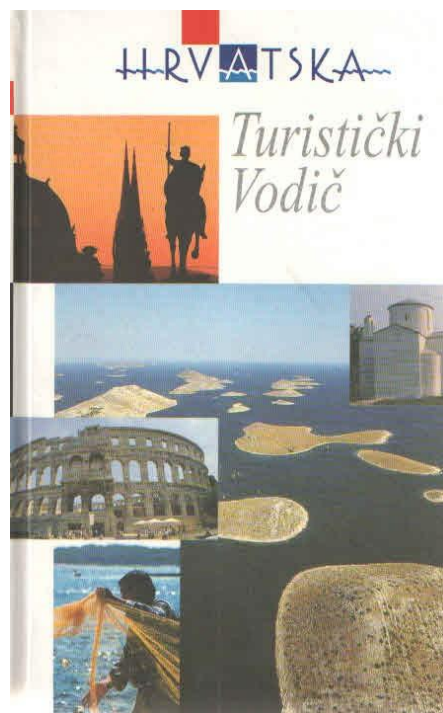
Danas se na hrvatskom tržištu nudi cijela lepeza vodiča: mjesnih, regionalnih, za cijelu zemlju, s raznim tematskim sadržajima, na raznim jezicima s ciljem promidžbe naše zemlje. Ovdje ćemo izdvojiti tri džepna vodiča koji svojim tekstom i fotografijama promiču našu domovinu, njenu povijesnu baštinu, kulturu i prirodne ljepote.

Godine 2000. izdan je vodič pod naslovom „*Hrvatska - turistički vodič*“ te je kao takav prvi cjeloviti priručnik te vrste u Hrvatskoj. Pregledno prikazuje hrvatske turističke regije s njihovim prirodnim i kulturnim obilježjima, a svako područje opisano je u zemljopisnoj, kulturno-baštinskoj, i turističkoj sferi. Bogato je oslikan fotografijama značajnih objekata, hotela, ulica te nacrtima grada. Sastoji se od dva dijela: informativnog dijela i priručnika za turiste. Tekst „Sve o Hrvatskoj“, koji se nalazi na početku vodiča, donosi bitne podatke o našoj zemlji kao što su zemljopisna i politička slika države te opis njezinih zemljopisno-kulturnih regija kroz povijest i danas, a ima i korisnih savjeta za boravak. Nadalje, autori poglavlja posvećuju zasebno svakoj od četiri hrvatskoj regiji (koje su značajne za turizam), stavljajući na prvu stranu svakog poglavlja očaravajuću fotografiju regije o kojoj pišu. Kratko su opisane i navedene važne zemljopisne, povijesne i turističke odrednice kao i podsjetnik kako doći do te regije. Mogu se pronaći i liste turističkih zajednica, hotela, marina, nacionalnih parkova, diplomatsko-konzularnih predstavništava, njihove adrese i brojeve telefona. Napisan je leksikonskim načinom, a Narodne novine su autorima bile izvor za imena naselja. Korištene su dvije vrste članaka. Osnovni članak, koji je pisan samo za najznačajnija područja, obuhvaća komponente zemljopisa, nasljeđa i turizma. Osnovni članci sadrže mnoštvo grafičkih simbola, a tiskani su verzalom. Broj pošte i adresa turističke zajednice može se pronaći u svakom članku, a ako mjesto nema turističku zajednicu, upućuje se na najbližu. Navedeni su kapaciteti smještaja, gastronomska ponuda, kulturni i zabavni događaji, festivali te organizirani izleti, kao i neizostavan dio turističke ponude. Turist koji želi aktivniji odmor može pronaći i informacije o sportskim i rekreacijskim centrima. Izleti su organizirani tako da obuhvate kulturne cjeline i spomenike te prirodne fenomene. Kurziviranim latinskim nazivljem se unutar dijela teksta o kulturno spomeničkom nasljeđu ukazuje na najvažnije spomenike u gradu. Vodič sadrži i imena umjetnika, uključujući kipare, slikare, zlatare i najčešće su pisana inicijalima. Istaknute su župne crkve i katedrale koje su otvorene za razgledavanje, ali i da se u njima održavaju mise.

Poteškoće kod izrade vodiča povezane su s otegotnim okolnostima Domovinskoga rata jer je velik dio Republike Hrvatske bio privremeno okupiran. Devastacija i nestanak nekad značajnih spomenika kulture, koje krasi izvrsnost obrade nije spriječila autore vodiča da riječima dočaraju njihovo nekadašnje postojanje. *Zaštićena prirodna baština* i *Kakvoća mora i zaštita okoliša u jadranskom prostoru* dva su od četiri dodana tematska teksta, a važni su za poznavanje prirodnih sredstava kao podloge ekološkog turizma. Preostala dva namijenjena su zaljubljenicima u romantičnu prošlost i gurmanima: *Folklor* i *Hrvatska gastronomija*. Na kraju vodiča se nalazi abecedno kazalo koje priručniku daje novu informativnu razinu. Rat je ostavio i velike destrukcije na brojnim turističkim kapacitetima poput hotela, kampova i marina, ali je odmah po oslobođenja tih područja 1995. godine hrvatska Vlada donijela je hitne mjere obnove. Autori su do najnovijih informacija i stanja na terenu najčešće dolazili izravnim obraćanjem pojedinim turističkim zajednicama.

Neki od vodiča izdanih u poslijeratnim godinama su „Autoatlas Hrvatske, BiH i Slovenije“, „Nautički vodič Jadrana“, „Hrvatske planine, planinarsko-turistički vodič“. ⁴¹

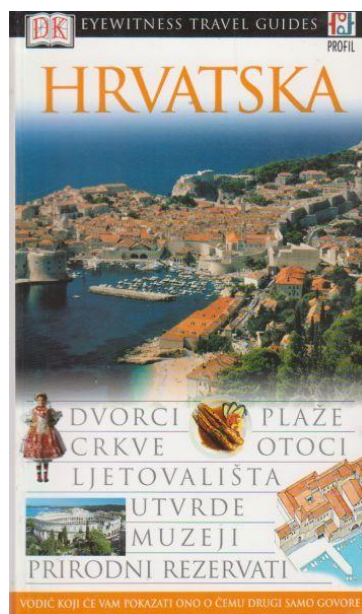

Slika 10. Hrvatska: turistički vodič, izdanje iz 1998. godine

---

⁴¹ Hrvatska - turistički vodič. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://www.lzmk.hr/izdanja/vodici/128-hrvatska-turisticki-vodic> (25.03.2021.)

Bogato opremljen i informativan turistički vodič o Hrvatskoj, objavljen u izdanju „Eyewitness travel guides“ 2004.godine, „Hrvatska – vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore“, opisuje našu zemlju podacima iz povijesti, umjetnosti, arhitekture i zemljopisa, kako u cjelini tako i njenim regijama. Poglavlja „Što putnik mora znati“ i „Vodič za snalaženje“ sadrže praktične informacije o smještaju, restoranima i tradicionalnim jelima, mjestima za kupnju i zabavu, carinskim propisima, jeziku, komunikacijama, novcu, prometu i sl. Na njegovim koricama otisnuta je karta Hrvatske.⁴²

Slika 11. Hrvatska - vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore, izdanje iz 2004. godine

„Hrvatska za svakoga“ je sažet priručnik koji na jednom mjestu donosi osnovna znanja o Hrvatskoj, sve što bi prosječan građanin trebao znati. Nije namijenjen stručnjacima, već za opću kulturu. U njemu su objavljene opće informacije o Hrvatskoj povijesti, kulturi, sportu. Veliki broj ilustracija ga čini još privlačnijim, manjeg je formata i praktičan za nošenje, a njegov sadržaj podijeljen je u tri cjeline. Prva cjelina „Sve o Hrvatskoj“ sadrži poglavlja s kratkim presjekom općih informacija o stanovništvu, religiji, povijesti, kulturi, gospodarstvu i

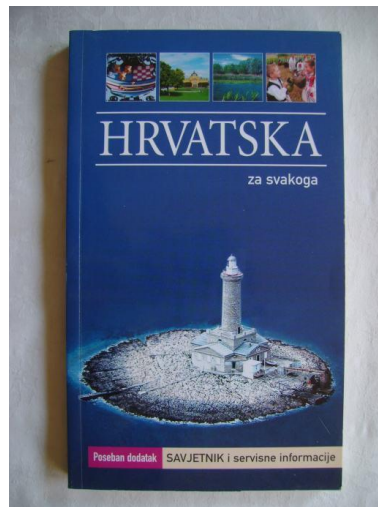
---

⁴² Hrvatska : [vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore] // Katalog knjižnica grada Zagreba.

Dostupno na:

<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&currentPage=1&searchById=1&sort=0&age=0&spid=1&spv0=Hrvatska+vodi%c4%8d+koji&mdid0=0&vzid0=0&selectedId=215002336> (25.03.2021.)

sportu. Slijedi cjelina „Regije“ s poglavljima o središnjem dijelu, Zagrebu i okolici, istočnom dijelu Hrvatske te o jadranskom području. Izdan je 2005. godine u nakladi Večernjeg lista.⁴³

Slika 12. Hrvatska za svakoga, 2005. Večernji list.

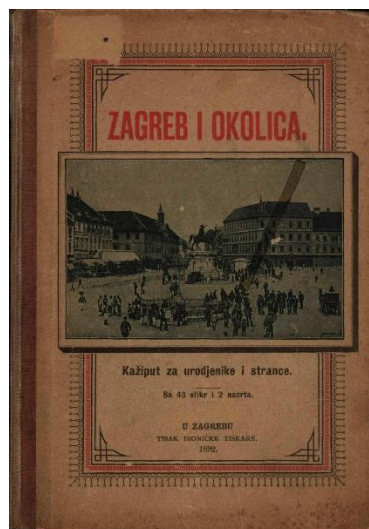
3.2. Turistički vodiči kroz Zagreb

Važan povijesni izvor za Hrvatsku je tiskani turistički vodič kroz Zagreb iz 1892. godine čiji autor je gradski vijećnik Adolf Hudovski, a objavljen je na hrvatskom i njemačkom jeziku u nakladi tiska Dioničke tiskare. Svojim neobičnim naslovom „Kaži put za urođenike i strance“ (Slika 13), sa 43 slike i 2 nacrtu, iscrpan je izvor informacija. Nudi obilje podataka o povijesti grada, stanovnicima, njihovim običajima. Upoznaje stranca sa zemljopisnim i gospodarskim značajkama grada, kulturnim znamenitostima. Donosi popis o hotelima, kavanama, pivovarama, prijevozu fijakerima, tramvajima, željeznicom. Posebnost predstavlja lista dobrotvornih ustanova, dnevnih novina i raznih časopisa koji su se tiskali u Zagrebu. Ovaj vodič predstavlja pravi izvor informacija o Zagrebu na kraju 19. st., njegovu gospodarskom razvoju, djelatnostima kojima su se ljudi bavili. Popis dobrotvornih ustanova ukazuje na socijalnu osjetljivost i brigu za najpotrebnije. Knjižnice grada Zagreba su 2008. godine ovaj vodič izdale i u elektroničkom obliku, a tiskano izdanje nije dostupno za posudbu već samo za rad u knjižnici (Slika 14). Na početku vodiča u pripomeni autor navodi da su podatci za vodič uzeti iz Spomenika grada Zagreba po I.Kr. Tkalciću i iz povijesti Hrvatske po Tadiji Smičiklasu i iz raznih drugih publikacija, dok najmanje ima rezultata njegovog vlastitog istraživanja: „Bilo

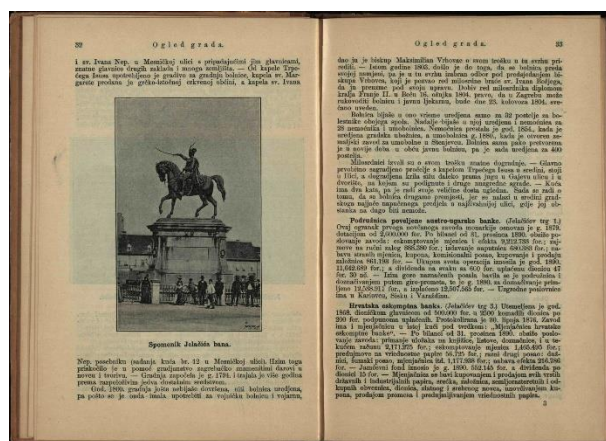
---

⁴³Hrvatska za svakoga : najdražoj, koju nosimo u srcu. // Skupni katalog knjižnica Zagrebačke županije i grada Zagreba. Dostupno na: <https://katalog-zgz.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&currentPage=1&searchById=30&sort=0&age=0&spid0=30&spv0=Hrvatska+-+monografije&mdid0=0&vzid0=0&selectedId=236002974> (26.03.2021.)

mi je samo sabrati materijal i složiti poput mozaika kamen do kamena u jednu sliku, ili bolje, u nešto opširnije kazalo o postojećim knjigama, radeći o postanku, razvoju i sadašnjem stanju grada Zagreba i njegovih kulturnih znamenitosti.“ Nadalje se prikazuje nacrt grada Zagreba, uputa za dolazak i boravak u Zagrebu, zatim slijedi poglavlje „Položaj i odnošaji grada“ o kojem se opisuje geografski položaj grada kao i meteorološke prigode, nakon čega sijedi poglavlje „Povijest“ pa popis državnih i kulturnih institucija u Zagrebu (oblasti, vojnička zapovjedništva, crkvene oblasti i zavodi, znanost, umjetnost i nauka i dr.). Najdulje zadnje poglavlje „Ogled grada“ vodi nas kroz Donji i Gornji grad navodeći najznačajnije trgove, šetnice, spomenike, kulturne zgrade, crkve.⁴⁴

Slika 13. Zagreb i okolica- kažiput za urođenike i strance

Slika 14. Stranice elektroničkog izdanja vodiča Zagreb i okolica <http://kgzdz.arhivpro.hr/?kdoc=301003967>

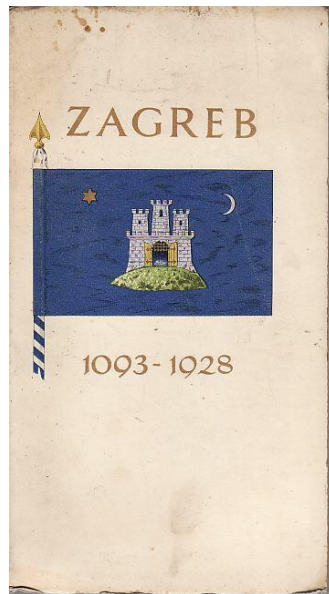
⁴⁴ Zagreb i okolica: kažiput za urođenike i strance: sa 43 slike i 2 nacrt.// Knjižnice grada Zagreba: digitalne zbirke. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18309> . (21.03.2021.)

Stjepan Srkulj je 1928. godine izdao priručnu knjižicu o Zagrebu „Zagreb u prošlosti i sadašnjosti“ (Slika 15.) Napisana je hrvatskim jezikom. Posjetitelji grada Zagreba pomoću knjižice su mogli upoznati njegovu prošlost, sadašnjost te kulturne znamenitosti. U predgovoru je knjižicu opisao kao sažet pregled Zagreba iz narodnog, socijalnog, političkog, kulturnog i gospodarskog aspekta koji služi svakom Hrvatu, koji posjećuje Zagreb, da obiđe najznačajnija područja. Naglašava da ovaj vodič služi i svakome tko u Zagreb dolazi iz susjedne Srbije, da vidi što je Zagreb učinio u nacionalnom pogledu, ali i sa svojom samoupravom, iako vremena nisu bila blaga. Napominje kako je knjižica namijenjena i svakom posjetitelju iz Slovenije kako bi vidio zašto je Zagreb bio Meka Slovencima, uvijek održavajući s njima dobre međunarodne odnose. Naj kraju navodi da „Zagreb u prošlosti i sadašnjosti“ služi i samim stanovnicima grada koji svakodnevno prolazeći njegovim ulicama i pokraj njegovih znamenitosti ne zamjećuju njihovu ljepotu i povijesnu vrijednost.⁴⁵ Vodič je izdao i u skraćenom obliku na tri jezika, njemačkom, francuskom i engleskom kako bi Zagreb upoznali i strani turisti. Osiguravao je osnovne informacije o Zagrebu, njegovoj prošlosti i sadašnjosti te geografskom položaju te ideje za razgledavanje grada, važne informacije o građevinama i okolici Zagreba, kako bi se što lakše kretali po glavnom gradu, a vodič je sadržavao kartu grada kao i neke od njegovih prekrasnih fotografija. Bitni podaci koji su turistu ili strancu mogli zatrebati za vrijeme boravka u Zagrebu, popis željezničkih kolodvora, hotela, prenoćišta, pansiona, restorana, kafića, kazališta, kinematografa, šetališta i kupališta, navedeni su u prvom poglavlju. Iznos poreza kojeg su stranci nekada morali plaćati također se mogu pronaći u vodiču. Javni prijevoz oduvijek je krasio Zagreb, tako su i navedena sva prijevozna sredstva kojima se može kretati. Ovaj turistički vodič sadrži i informacije koje mogu poslužiti ne samo turistima već i ljudima koji Zagreb posjećuju zbog posla. Geografski položaj Zagreba „na razmeđu Srednje, Južne i Istočne Europe“ i smještaj na obroncima Medvednice opisan je u drugom poglavlju gdje su dočarane i klimatske prilike, podaci o broju, narodnosti i vjeri stanovništva, grbu i zastavi, ekonomiji i proračunu grada Zagreba. Treće poglavlje donosi povijest grada Zagreba sežući od arheoloških nalaza iz pretpovijesnog i rimskog razdoblja. „Boravak u Zagrebu“ naslov je četvrtog poglavlja u kojem autor iznosi prijedloge za razgled grada ovisno trajanju boravka. Peto i ujedno posljednje poglavlje „Pregledavanje grada“, dijeli obilazak grada u četiri skupine: Donji grad - od Esplanade i Glavnog kolodvora do Jelačićevog trga, Gornji grad, Kaptol i

---

⁴⁵ Kolar. M. Razvoj turizma u međuratnom Zagrebu: diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, 2018. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/299375205> .

istočni dio Donjeg grada i bliža zagrebačka okolica. Poseban naglasak stavio je na spomenike i ustanove najvećeg značaja.⁴⁶

Slika 15. Stjepan Srkulj: Zagreb u prošlosti i sadašnjosti

Inspiraciju i uzor za pisanje turističkog vodiča „Zagreb u prošlosti i sadašnjosti“, Stjepan Srkulj dobio je, od prethodno opisanog vodiča u ovom radu, „Zagreb i okolica, kaži put za urođenike i strance“. Naravno, od 1892. do 1928. malo toga je ostalo isto, stoga je Stjepan Srkulj odlučio napisati autentičan turistički vodič koji je u godinama što slijede uspješno promovirao Zagreb Europljanima, ali i samim Hrvatima. Priručnici imaju za cilj pomoći strancima i domaćima da se upoznaju s kulturom, poviješću i prirodnim znamenitostima grada Zagreba.⁴⁷

---

⁴⁶ ibidem.

⁴⁷ ibidem.

4. Implementacija informacijske tehnologije u turizam

Informacijske tehnologije su danas zastupljene u svim područjima našeg života. Koriste se računalima za prenošenje, obradu, čuvanje i zaštitu podataka. Računalo je njihov glavni alat za kreiranje, obradu, pohranu i upravljanje informacijama. Informacijsko komunikacijske tehnologije imaju moć da u domeni turizma budu instrument koji povezuje sve varijable turističke industrije te mogu dodati vrijednost turističkim proizvodima i uslugama. Proces globalizacije i rapidni razvoj tehnologije, posebice Interneta, uključuje informacijske tehnologije u gotovo sve grane industrije pa tako i u turizam. Internet je najveća mreža na svijetu koja spaja milijune osobnih računala i mreža. Moderno društvo danas je prvenstveno definirano brojnim informacijskim tehnologijama koje turisti diljem svijeta svakodnevno koriste.

Mobilni uređaji, pametni telefoni, aplikacije, društvene mreže te internetske platforme imaju brojne prednosti kao što su multimedijalnost, kontinuitet, brzi prijenos informacija, trgovanje i fleksibilnost i te prednosti su vidljive u brojnim područjima koji ih koriste, a među njima se ističe turistička industrija. Zadaću koju su nekada imale agencije za turizam sve više izvršavaju informacijske tehnologije u službi turizma i pomoću njih turisti online putem dolaze do svih potrebnih informacija i uspješno realiziraju svoje turističke avanture. Međutim, nije dovoljno samo da postoji elektronička usluga u službi turizma, već je bitno da je kvalitetna što podrazumijeva njenu brzinu, preglednost i količinu informacija. Također, izuzetno je bitno da turističke zajednice na vrijeme prepoznaju i modificiraju elektroničke usluge kojima promoviraju svoje područje i budu u korak s trenutnim trendovima i modernom turistu ponude sve što smatraju da mu je potrebno. U današnje vrijeme najviše se koriste mobilni, pametni telefoni i prijenosna računala poput netbook-a, tableta i koje korisnici mogu koristiti dok su u putovanju. Razvitkom tehnologije, turističke zajednice su uvidjele njezin sadašnji i budući pozitivan utjecaj na područje turizma. Potražnju za mobilnim tehnologijama kao novom vrstom učinkovitog komunikacijskog kanala prepoznale su sve turističke zajednice. Tako je došlo do nastanka brojnih modernim aplikacijama i platformama na području turizma. Izuzetno važna stavka u turizmu je informacija i danas se informacijsko-komunikacijske tehnologije nalaze u gotovo svim dijelovima turizma i drugim bliskim industrijama. Mobilni uređaji koji se danas koriste svakodnevno i jednostavno, mjesto su gdje se nalaze, kako smo već spomenuli, brojne aplikacije i platforme. Najpoznatiji informacijsko-komunikacijski alati na Internetu su

društvene mreže i uveliko su doprinijele razvoju turizma kakvog danas poznajemo. Društvene mreže su internetska usluga koja okuplja i spaja ljude sa svih krajeva svijeta i čija je glavna uloga da poveže različite korisnike, a imaju slične individualne interese.

Turističke zajednice raznih destinacija koriste upravo objave na društvenim mrežama kako bi promovirali turistička odredišta. Promociju provode dijeljenjem fotografija i video sadržaja i davanjem informacija o povoljnim turističkim ponudama. Ovakav način promocije i komunikacije omogućuje osobi koja tim kanalom upravlja da bude ažurna, odnosno da učestalo objavljuje promotivni sadržaj na jednostavan i brz način. Upravo je ažurnost glavna prednost društvenih mreža jer se samo na taj način povećava broj osoba koje ju pregledavaju i prate, konstantno dobivajući nove informacije i zadivljujućeg video kruga. Što je objava na društvenim mrežama zanimljivija, posebnija te vizualno i informativno impresivnija izazvati će veće reakcije od publike koja ju prati, najčešće u obliku komentara, gdje onda sami autori objave mogu odgovoriti na taj komentar, i tako se približiti turistu te jednostavno odgovoriti na postavljena pitanja.⁴⁸

4.1. Tehnologija u funkciji turističke agencije i vodiča

Razvoj tehnologije i činjenica da broj korisnika Interneta rapidno raste primorali su turističke zajednice i nakladnike turističkih vodiča da kreiraju vodiče u nekom drugom formatu. Danas ako želimo putovati, po informacije o mjestu koje posjećujete više ne morate ići u lokalnu knjižnicu ili kupovati vodiče u tiskanom obliku, sve potrebne informacije dostupne su putem interneta i pametnih telefona. U današnje vrijeme teško ćemo susresti osobu koja ne koristi pametni telefon i ne zna za mobilne aplikacije, tu činjenicu prepoznala je turistička industrija i kreirala razne aplikacije i platforme kako bi unaprijedila komunikaciju s turistima. Prvi kriterij koji mobilna aplikacija mora zadovoljiti je da korisniku u ovom slučaju osobi koja planira putovanje, omogući brzo, pregledno, i jednostavno planiranje puta, od prijevoza do rezervacije, smještaja, i olakša potragu određenih lokacija, i objekata u trenutku kada je već na putovanju. Turistima koji koriste mobilne aplikacije u području turizma lakše je pronaći željene lokacije jer aplikacije sadrže brojne mape, mreže gradskog prometa, glavne ulice i trgove što bitno olakšava snalaženje na nepoznatoj lokaciji.

---

⁴⁸ Karadžole, K. Suvremena tehnološka rješenja kao podrška destinacijskom menadžmentu – grad Ljubljana: završni rad. Split: Ekonomski fakultet, 2018. Dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A2054/datastream/PDF/view>

4.2. Mobilne aplikacije, mobilni vodiči

Napredak u tehnologiji je uvođenje lokacijskih servisa u mobilne, pametne telefone. Upravo taj dodatak telefonima, omogućuje nastanka mobilnih turističkih vodiča. Mobilni vodiči zamjenjuju vodiče u obliku knjiga i priručnika, ali i osobe koje vode putovanje. Korisnik služeći se njima može doći do svih informacija koje su mu potrebne. Sve je pojednostavljeno te se na lakši i brži način pretražuju područja interesa. Upoznavanje s ponudom destinacije temeljna je svrha mobilnih turističkih vodiča.⁴⁹

Nije samo olakšana pretraga informacija već i komunikacija između svih subjekata turizma, turista i prodavatelja usluga (smještaj, hrana i dr.). Implementacijom mobilnih vodiča u turizmu omogućava se izvrsna promocija i predstavljanje kompletne turističke ponude.

Zbog svoje funkcionalnosti i praktičnosti, ali i lake dostupnosti, mobilne aplikacije u ulozi turističkih vodiča posebno su oduševile turiste koji učestalo putuju. Oni više ne moraju trošiti novac na kupnju tiskanih vodiča jer su samo nekoliko klikova udaljeni od svih informacija koje su im potrebe za kvalitetno upoznavanje posjećenog mjesta.

Tehnologija je toliko napredovala da dopušta programiranje različitih turističkih vodiča za svačije potrebe. Tako, kao i u tiskanom obliku, postoje i vodiči tematski specijalizirani primjerice samo za gastronomiju mjesta, zatim hotele, odnosno smještaj i mnoge druge komponente putovanja. Mogućnosti oblikovanja mobilnog turističkog vodiča su brojne pa tako možemo naći vodiče koji osim osnovnih informacija koje čine vodič imaju mogućnost organiziranja cjelokupnog putovanja i tu preuzimaju ulogu turističke agencije. Štoviše, upravo se djelatnost turističkih agencija i vodiča navodi u popisu djelatnosti koje za par godina neće niti postajati, a sve zbog razvitka tehnologije. Turisti uglavnom biraju smještaj koji nije previše udaljen od znamenitosti koje su planirali posjetiti za vrijeme svoga turističkog boravka. Lokacijski servisi su u tom slučaju izuzetno bitan čimbenik mobilnog vodiča jer pokazuju točnu udaljenost od startne pozicije do željenog cilja. Osim udaljenosti i najbržeg puta do lokaliteta, nalaze i mogućnosti prijevoza. Prikazuju popis mogućnosti javnog prijevoza, stanica za najam bicikla ili automobila, ali i pješačke rute koje turisti biraju posebno kada im mobilni vodič daje informaciju o suhom i sunčanom vremenu. Simulacije prostora koje pružaju interaktivni vodiči

---

⁴⁹ Dragičević, K. Pregled mobilnih vodiča u turizmu Istarske županije: završni rad. Split: Ekonomski fakultet, 2016. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst:396>

daju turistu mogućnost bolje percepcije o lokaciji i samih usluga. Glavna značajka ovih vodiča je samostalnost korisnika da planira put po svojim željama. Većina ih ima sustav ocjenjivanja, gdje turisti kojima je vodič bio suputnik ostavljaju dojmove o tome koliko im je i kako pomogao u snalaženju na novom, nepoznatom mjestu, te koliko su bili zadovoljni s mjestima koja su posjetili. To turistu koji se prvi put nalazi na nekom mjestu daje mogućnost da izbjegne mjesta koja su negativno ocijenjena jer nemaju dobru uslugu i posjeti mjesta koja će pružiti samo najbolje. Osim usluga (hrane i smještaja), ocjenjuju se i kulturne znamenitosti, popularne građevine, muzeji, arheološka nalazišta i dr. Pozitivni komentari uvelike utječu na popularnost odredišta. Neke informacije koje možda ipak nećete naći u vodiču možete potražiti pozivom na brojeve lokalnih servisa koji se nalaze u vodiču. Temelj popularnost mobilnih vodiča su ažurnost informacija i laka dostupnost. Širenjem mreže njihovih korisnika dobivaju se kvalitetnije povratne reakcije i dijeljenje iskustva o turističkim mjestima. Uloga mobilnih vodiča nije samo informativna već i promotivna. Stvara se novi marketinški kanal, a mobilni vodiči predstavljaju primjer uspješnog oglašavanja i stvaranja prepoznatljivosti. Sve informacije postaju dostupne „na dlanu“, a u budućnosti se očekuje sve veće okretanje razvoju interaktivnih mobilnih vodiča zbog brojnih prednosti koje pružaju.⁵⁰

4.1. Poznati mobilni vodiči u svijetu

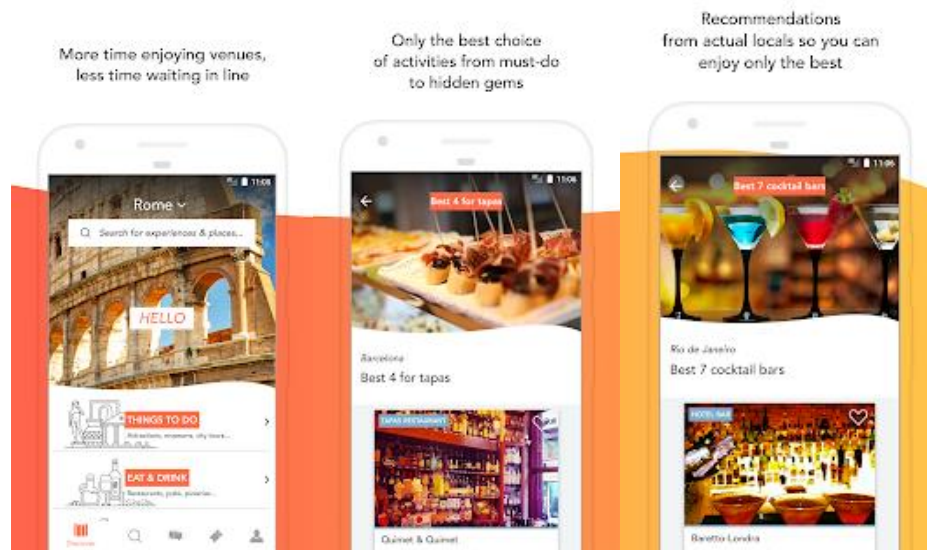
Sve pozitivne učinke mobilnih vodiča koje smo ranije naveli prepoznali su i sami turisti. Smatramo da je najveći benefit njihovo jednostavno i u većini slučajeva besplatno preuzimanje. Većina će ljudi koji se spremaju posjetiti neko turističko odredište izabrati preuzimanje mobilnog vodiča kroz taj lokalitet ispred odlaska u knjižaru i kupnje vodiča u obliku priručne knjižice. U ovom poglavlju nabrojat ćemo i opisati neke od najpoznatijih mobilnih vodiča na svijetu.

Musement je mobilna aplikacija koja otkriva najzanimljivije sadržaje u gradu u kojem se nalazite. Besplatna je za preuzimanje, a bitno je uključiti mogućnost lokaliziranja na mobilnom telefonu kako bi se automatski prikazali svi sadržaji. Osim samog lociranja atrakcija, preko *Musement* aplikacije možete rezervirati mjesto i ulaznice za posjet muzeju, izložbama, zoološkom vrtu, raznim parkovima i drugim manifestacijama koje se održavaju u lokalitetu. Rezervaciju je moguće otkazati u roku od 72 sata prije dolaska. Aplikacija ima pregledan dizajn. Nedostatak je što nema podjednako veliku količinu informacija za sva mjesta koja pokriva, za

---

⁵⁰ ibidem. str. 17-18.

manje poznate destinacije ima oskudne informacije, dok za one najpopularnije nudi obilje informacija, što ne ide u korist turistima koji ne posjećuju u običajna turistička mjesta.

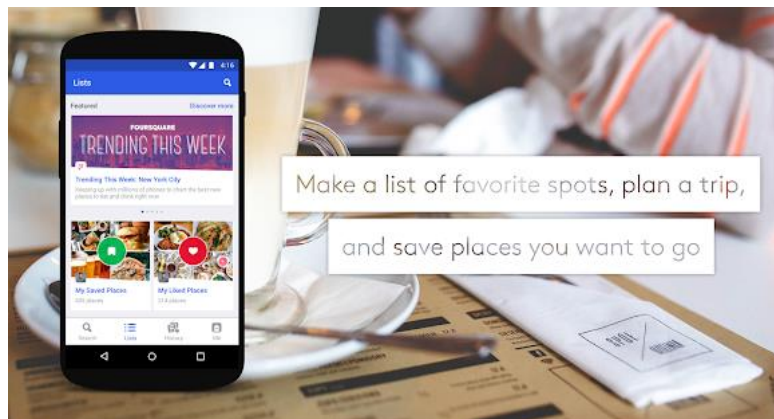
Slika 16. Prikaz aplikacije Musement

Wikitude je interaktivan, mobilni turistički vodič, a prepoznatljiv je po tome što uz pomoć senzora pokreta prepoznaje sadržaj prema kojem je usmjerena kamera. Da bi mogao ispunjavati svoju funkciju potrebno je osigurati dobru Internetsku vezu, jer za svoj rad koristi Wikipediju, GPS i kompas. Besplatna je za preuzimanje i pokriva mnogobrojne lokacije. Pomoću njega turist može pronaći aktualne događaje koji se održavaju u posjećenom mjestu, poput raznih manifestacija, festivala i sajмова. Također informira korisnika o popustima u raznim trgovinama u blizini, a u istoj aplikaciji korisnik može igrati razne igrice. Moguće je i pretražiti brojne preporuke o ugostiteljskim objektima. Aplikacija daje mogućnost oblikovanja vlastitog sadržaja sukladno afinitetima korisnika.⁵¹

Mobilni vodič koji je kreirala platforma Triposo, *World Travel Guide by Triposo* poseban je po tome što za njegovo funkcioniranje nije potrebno biti spojen na internetsku vezu. Informacije koje ovaj mobilni vodič nudi su orijentirane na sadržaj država, ali i ponekih gradova. predstavlja vodič za određenu državu, ali i pojedine gradove. Daje standardne informacije koje su bitne jednom turistu. Posebna je po tome što sadrži detaljne mape s detaljnim prikazom glavnih cesta i ulica što omogućuje turistu lakše kretanje do željenog mjesta.

⁵¹ ibidem. str. 18

Foursquare mobilna aplikacija je u početku imala samo mogućnost određivanja lokacije korisnika te igranje igrica vezanih za lokaciju i skupljanje bodova. Vremenom je aplikacija poprimila ulogu pravoga vodiča i otkriva korisniku sve što se nalazi u njegovoj blizini. Bitna stavka je što je ponudu i usluge poredao u cjenovni sadržaj, što je od velike koristi za turiste koji imaju ograničenu potrošnju novca. Korisnik na početku korištenja aplikacije označuje područja koja ga zanimaju te se na temelju tih oznaka prilagode informacije koje dobiva. Također, vidljive su preporuke i komentari raznih usluga od strane drugih gostiju koje korisniku mogu biti putokaz za kvalitetnu uslugu i ponudu.

Slika 17. Prikaz aplikacije Foursquare

Offline Map Travel Guide kako samo ime kaže radi i bez spajanja na internetsku mrežu. Pokrivaju sva turistička područja i atrakcije jednog grada ili države. Informira korisnika o spomenicima, kulturnoj baštini, muzejima, koncertima, smještaju, najboljim restoranima i noćnim klubovima. Posebnost je što pribavlja i informacije o vremenskoj prognozi, za što mobilni telefon mora biti spojen na Internet.⁵²

4.2. Hrvatski mobilni vodiči

Turizam je jedna od najvažnijih gospodarskih grana Republike Hrvatske i ključni sektor ekonomije. Iz toga proizlazi činjenica da se za promociju turizma izdvajaju značajni resursi kako bi Hrvatska cijelom svijetu postala poznata turistička lokacija. Veliki dio tih resursa izdvaja se za programiranje mobilnih turističkih vodiča i aplikacija kako bi se uspješno pratilo svjetske trendove i marketinške kanale u ovoj industriji. Danas već postoje brojni mobilni vodiči za razne hrvatske gradove, od kontinenta do obale. Najveći broj preuzimanja imaju

---

⁵² ibidem str.19-21.

naravno mobilni vodiči za velike i poznate gradove poput Dubrovnika, Splita i Zagreba. Promoviraju i podižu turističku ponudu na jednu višu razinu. Kao što je već spomenuto, i hrvatski mobilni vodiči imaju osim informativne uloge značajnu ulogu u promoviranju i predstavljanju svega što hrvatski turizam nudi. Značajna činjenica za mobilne vodiče je da ih koriste različite dobne skupine. Bitne karakteristike jednog mobilnog vodiča su konstantna svježina informacija te nadogradnja istih kao i dostupnost sadržaja na više stranih jezika. Neke od informacija koje su često zanemarene kod kreiranja mobilnog vodiča su unos javnog voznog reda i tečaj stranih valuta. Nažalost, hrvatski mobilni vodiči u opsegu informacija koje nude turistu zaostaju u odnosu na svjetski poznate mobilne vodiče. Smatramo da će se popularnost ovakvog tipa vodiča u Hrvatskoj, povećati još više nakon što se unaprijede sve njegove funkcije te otklone eventualni kvarovi i zastarjeli podaci. U nastavku donosimo neke od najkvalitetnijih mobilnih vodiča u Hrvatskoj.

CroTune - Hrvatski turistički navigator je najstariji mobilni vodič u Hrvatskoj nastao prije 11 godina. Njegova baza podataka sadrži 2000 turističkih objekata i konstantno se ažurira. Informacije koje nudi su podijeljene u kategorije prema lokacijama. Navedene su i detaljne informacije o uslugama. Svako mjesto kratko je opisano, naveden je kontakt odabranog smještaja, adresa, web stranica i cjenik. Prikazana je točna lokacija svakog smještaja što turistu omogućuje uvid u blizinu drugih objekata koje želi posjetiti. Podaci o uslugama sadrže vremenske i valutne izvještaje, vozne redove, cijene cestarine, popis događaja i prometne uvjete. Softver se u početku instalira bez baze podataka, a kako bi instalirali svu bazu podataka potrebno je biti spojen na internetsku vezu. S obzirom na veličinu baze podataka preuzimanje može potrajati. Jednom kada se preuzme sa svim informacijama može se koristiti i bez internetske veze što smanjuje troškove podatkovnog prometa korisnika. Bitno je povremeno se spojiti na internetsku vezu kako bi se podaci djelomično ažurirali, odnosno dobili sve najnovije informacije. Vodič navodi turista da istražuje područje u kojem boravi pružajući mu informacije o tradicionalnim jelima i receptima, izvornim hrvatskim proizvodima i kulturi. Kako bi priča s ponudom bila zaokružena u vodiču se mogu naći i informacije o lokalnim događajima i manifestacijama, a većina informacija prezentirano je slikom.⁵³

U Parizu je od 3. do 6. lipnja 2015. godine održan prvi europski festival turističke promocije 'Tourism&Strategy', u sklopu kojeg su dodijeljene i nagrade za najbolje projekte turističke promocije u Europi. Hrvatska mobilna aplikacija za turiste *Zagreb Be There* osvojila je nagradu

---

⁵³ CroTune- Croatian tourist navigator for Windows Mobile. // MSPoweruser – Microsoft and Technology News. 14.8.2010. Dostupno na: <https://mspoweruser.com/crotune-croatian-tourist-navigator/> (28.03.2021.)

kao najbolja u kategoriji digitalnih medija, u konkurenciji od 30 gradova iz 20 europskih zemalja. Aplikacija je nastala u suradnji Turističke zajednice grada Zagreba s agencijama Bruketa & Žinić OM i Brlog. Na jednom mjestu nudi sve informacije potrebne turistu, a osobito aplikacije su posebno smišljene tematske rute gradom koje turistima otkrivaju manje poznata, a jednako primamljiva mjesta. Aplikacija je u brzom roku dosegla visok broj preuzimanja po cijelome svijetu. Moguće ju je instalirati na iPhone i Android sustavima mobilnih uređaja. Dolaskom na lokaciju turisti koji koriste „Zagreb Be There” trebaju se virtualno prijaviti da su stigli te započeti odabranu rutu gradom, a po završetku rute čekaju ih nagrade, poput popusta na ulaznice i druge.⁵⁴

Listu najpoznatijih mobilnih vodiča u Hrvatskoj čini naravno i vodič za najpoznatije turističko odredište R. Hrvatske. *Dubrovnik Guide* vrlo je popularan mobilni vodič koji nudi sve informacije, od onih najneophodijih poput smještaja i gastronomije pa sve do popisa sadržaja zabavnog karaktera i biciklističkih staza. *Dubrovnik Guide* omogućava komunikaciju između korisnika i ponuđača putem telefonskog broja ili e-maila, što uvelike olakšava i ubrzava komunikaciju. Svoje dojmove o aplikaciji, ali i posjećenom mjestu korisnici mogu ostaviti na društvenim mrežama aplikacije i tako dodatno promovirati ovaj grad i samu aplikaciju.⁵⁵

---

⁵⁴ Aplikacija „ZAGREB BE THERE“ je najbolja u Europi. // Zagreb.in. Dostupno na: <https://www.zagreb.in/best/aplikacija-zagreb-be-there-je-najbolja-u-europi/> (01.04.2021.)

⁵⁵ Dragičević, K. Pregled mobilnih vodiča u turizmu Istarske županije: završni rad. Split: Ekonomski fakultet, 2016. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst:396>

5. ZAKLJUČAK

Turistički vodič je koristan i praktičan priručnik koji turistima olakšava putovanje, a posebno na nepoznatim i dalekim destinacijama, a nakladnicima omogućuje profitabilnost jer je potreba za njima konstantna. Vodeći svjetski nakladnici se danas natječu u ponudi raznih vodiča koji svojim savjetima i uputama pomažu da ljudi s manje sredstava mogu zadovoljiti svoje potrebe, to je priručnik za putovanja. Dobar turistički vodič nije samo izvor informacija već i dragocjena literatura koja nam putovanje može učiniti ljepšim i zanimljivijim.

Hrvatska kao turistička zemlja je uvidjela važnost ovog načina reklamiranja. Danas na našem tržištu imamo kvalitetnih vodiča koji svojim promidžbenim materijalom sve više privlače turiste. Ako zavirimo u našu prošlost, možemo vidjeti kako napraviti dobar turistički vodič koji će jednog dana biti dobar izvor informacija našim potomcima. Koliko god tehnologija napredovala, kvalitetan tiskani vodič ima koliko toliko svoju budućnost. Unatoč tome i turistička industrija ide u korak s tehnologijom koristeći je kao lako dostupan izvor informacija turistima.

Mobilni ili digitalni vodiči su lako dostupni, jeftini, najčešće i besplatni te pružaju turistu sve potrebne informacije na jednom mjestu te stoga omogućuje da se svrsishodno i bezbrižno kreće određenom destinacijom. Ukoliko želimo da se suvremeni turistički vodič obogati za kvalitetu koja mu pripada, tada ga treba nadahnuti sa mnogim njegovim iskustvima koje je prošao u proteklim vremenima djelatnosti turizma. Treba se posebno bazirati na umjetnu inteligenciju koja ga obogaćuje u njegovom sadržaju i njegovoj uporabi.

Otvaranje na webu aplikacije koje daju smjernice i upute njegova korištenja, vrlo je neophodno da se njegova primjena koristi ne samo za putovanja, nego i za neke znanstvene radove od pomoći za strateški interes države i same nacije.

Nekad su neke zemljopisne karte poslužili kao paradigma mnogim statističkim podacima o geostrateškom položaju, države i društva.

Strategija razvoja turističkog vodiča bi mogla uspješno poboljšati sam proces privređivanja, što je stalo svakoj državi i naciji kod bavljenja suvremenim turizmom.

Sam razvoj se mora bazirati ne samo tuzemno, nego i inozemno, što nam je od strateškog razvoja države i društva.

Ako se osvrnemo na našu obalu i naše more, tada nam se odmah nameće samo po sebi, da taj prirodni resurs moramo prepoznati (tisuću otoka i rtova) i prezentirati u najboljem obliku kako to doliči njihovim ljepotama i vrijednostima u Svijetu.

Kako su prepoznati dresovi naših nogometaša u Svijetu, tako bi i naši turistički vodiči trebali oslikati i dati na uvid sliku naše države i nacije.

Neka se u njihovom sadržaju prepoznaju sve turističke potrebe, i zahtjevi o kojima sam već puno spomenuo te na taj način zainteresirati turiste iz čitavog Svijeta, da navrate bez posebne brige kako će doputovati i kako će se snaći.

Tim smjernicama, uputama, brošurama i katalozima, kako za turističkim potrebama, tako i za kapitalom koji se sliva kod nas, svakako treba doskočiti da se taj turistički vodič što bolje plasira na Svjetskom tržištu i da tim što bolje oslikava državu koju predstavlja.

Pošto je turizam kao jedna od glavnih grana našeg gospodarstva, u njemu svaki turista treba da prepozna sebe i bajkovitu našu državu, te se svakako odluči da ju posjeti i ugodno provede vrijeme svoga posjeta.

Moglo bi se u budućnosti računati na dobar i suvremeni sadržaj turistički vodiča sa digitalnim i sofisticiranim pregledima, od velike mobilne distribucije u Svijetu, što čini Svijet globalnijim i pristupačnijim za što lakšu i jednostavniju migraciju njegova stanovništva.

Mislim da će potreba za putničkim vodičima uvijek biti živa, i neće zamrijeti, ali njegovo izdavanje usmjeriti prema suvremenijem obliku.

LITERATURA

1. Croatia. // In Your Pocket: essential city guides. Dostupno na: <https://www.inyourpocket.com/croatia> (14.12.2021.)
2. CroTune- Croatian tourist navigator for Windows Mobile. // MSPoweruser – Microsoft and Technology News. 14.8.2010. Dostupno na: <https://mspoweruser.com/crotune-croatian-tourist-navigator/> (28.03.2021.)
3. DK Eyewitness Croatia. // DK. Dostupno na: <https://www.dk.com/us/book/9780241360095-dk-eyewitness-croatia/> (22.02.2021.)
4. Dragičević, K. Pregled mobilnih vodiča u turizmu Istarske županije: završni rad. Split: Ekonomski fakultet, 2016. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst:396>
5. Eterović, I. Lovranski turistički vodiči Eduarda Seisa kao povijesni izvor. // Zbornik Lovrenšćine 1, 1 (2010.), str. 141-179. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/148215> (25.03.2021.)
6. Eyewitness Books. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Eyewitness_Books (22.02.2021.)
7. Fodor's Essential Croatia: With a Side Trip to Montenegro (Travel Guide). // Amazon. Dostupno na: https://www.amazon.com/gp/product/1640970169/ref=as_li_tl?ie=UTF8&tag=fodstra20&camp=1789&creative=9325&linkCode=as2&creativeASIN=1640970169&linkId=8be63516da5ef8e4219ee6c55abbb7af (21.02.2021.)
8. Fodor's. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fodor%27s> (21.02.2021.)
9. Footprint. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Footprint_Travel_Guides (21.02.2021)
10. Frommer's Croatia, the first travel guide to Croatia published in USA. // Find-Croatia. Dostupno na: <https://www.find-croatia.com/frommers-croatia-the-first-travel-guide-to-croatia-published-in-usa/> (13.12.2020.)
11. Frommer's. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: <https://en.wikipedia.org/wiki/Frommer%27s> (13.12.2020.)
12. Grand Tour. // Wikipedija: slobodna enciklopedija. Dostupno na: https://sh.wikipedia.org/wiki/Grand_Tour (16.01.2021.)
13. Guide book. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Guide_book#History (10.12.2020.)

14. Hrvatska - turistički vodič. // Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://www.lzmk.hr/izdanja/vodici/128-hrvatska-turisticki-vodic> (25.03.2021.)
15. Hrvatska za svakoga : najdražoj, koju nosimo u srcu. // Skupni katalog knjižnica Zagrebačke županije i grada Zagreba. Dostupno na: <https://katalog-ggz.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&currentPage=1&searchById=30&sort=0&age=0&spid0=30&spv0=Hrvatska+-+monografije&mdid0=0&vzid0=0&selectedId=236002974> (26.03.2021.)
16. Hrvatska : [vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore] // Katalog knjižnica grada Zagreba. Dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?&currentPage=1&searchById=1&sort=0&age=0&spid0=1&spv0=Hrvatska+vodi%c4%8d+koji&mdid0=0&vzid0=0&selectedId=215002336> (25.03.2021.)
17. Hrvatske Michelinove zvjezdice. // Hrvatska: puna života Dostupno na: <https://croatia.hr/hr-HR/doziviljaji/gastronomija-i-enologija/hrvatske-michelinove-zvezdice> (20.02.2021.)
18. In Your Pocket City Guides. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/In_Your_Pocket_City_Guides (13.12.2021.)
19. Karadžole, K. Suvremena tehnološka rješenja kao podrška destinacijskom menadžmentu – grad Ljubljana: završni rad. Split: Ekonomski fakultet, 2018. Dostupno na: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A2054/datastream/PDF/view>
20. Kolar. M. Razvoj turizma u međuratnom Zagrebu: diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, 2018. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/299375205> .
21. Krajačić, I. Problem reprezentacije prostora u suvremenom putničkom vodiču. // NOVA CROATICA, 5 (2011), str. 83-98. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/174602> (26.11.2020.)
22. Lonely Planet izdao vodič o Hrvatskoj. // Poslovni.hr. 18.07.2007. Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/lonely-planet-izdao-vodic-o-hrvatskoj-48782>(15.12.2020.)
23. Lonely Planet. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Lonely_Planet (13.12.2020.)
24. Michelin Guide. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Michelin_Guide (20.02.2021.)

25. Murtezani, M. Antičko nasljeđe kao dio suvremenog zdravstvenog turizma Republike Hrvatske: diplomski rad. Čakovec:Međimursko veleučilište, 2019. Dostupno na: <https://repositorij.mev.hr/islandora/object/mev%3A1041/datastream/PDF/view>
26. periegeza. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, cop. 2021. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=47597> (13.1.2021.)
27. periplus. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, cop. 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47636> .(13.01.2021.)
28. Rick Steves Europe, Croatia and Slovenia Guidebook. Dostupno na: <https://store.ricksteves.com/shop/p/croatia-guidebook> (17.01.2021.)
29. Rick Steves. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Rick_Steves (17.01.2021.)
30. Roberson, Jr. & Donald, N. The Travel Guidebook: Catalyst for Self-Directed Travel. // Tourism Analysis 20, 1 (March 2015), str.123-128 Dostupno na: https://www.ingentaconnect.com/content/cog/ta/2015/00000020/00000001/art00012#tr_endmd-suggestions (15.12.2020.)
31. Rough Guides. // Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupno na:https://en.wikipedia.org/wiki/Rough_Guides. (05.01.2021.)
32. The Rough Guide to Croatia. // Good Reads. Dostupno na: https://www.goodreads.com/book/show/751732.The_Rough_Guide_to_Croatia (06.01.2021.)
33. Vodiči. // In Love With Traveling. Dostupno na: <http://inlovewithtraveling.com/linkovi/vodici/> (12.12.2020.)
34. Zagreb i okolica: kaži put za urođenike i strance: sa 43 slike i 2 nacrtu.// Knjižnice grada Zagreba: digitalne zbirke. Dostupno na: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18309> . (21.03.2021.)
35. Zanimljiv zemljopis. // Karlovačka županija: In medias res. Dostupno na: <https://visitkarlovacounty.hr/zanimljiv-zemljopis/> (21.03.2021.)

Popis slika

Slika 1. Murrayev priručnik za Sjevernu Italiju

Slika 18. Baedekerovi turistički vodiči

Slika 19. Vodič za Hrvatsku u izdanju Lonely Planet-a iz 2002.

Slika 4. Rough Guide turistički vodič za Hrvatsku

Slika 5. Frommer`s turistički vodič za Hrvatsku

Slika 6. Michelinov turistički vodič Francuske

Slika 7. Povijesno-topografski opis mineralnog kupališta Topusko

Slika 8. Vodič kroz Lovran i njegovu okolicu na Austrijskoj rivijeri

Slika 9. Naslovnica vodiča 1911.

Slika 10. Hrvatska: turistički vodič, izdanje iz 1998. godine

Slika 11. Hrvatska - vodič koji će vam pokazati ono o čemu drugi samo govore, izdanje iz 2004. godine

Slika 12. Hrvatska za svakoga, 2005. Večernji list

Slika 13. Zagreb i okolica- kaži put za urođenike i strance

Slika 14. Stranice elektroničkog izdanja vodiča Zagreb i okolica Dostupno na: <http://kgzdzd.arhivpro.hr/?kdoc=301003967>

Slika 15. Stjepan Srkulj: Zagreb u prošlosti i sadašnjosti

Slika 20. Prikaz aplikacije Musement

Slika 21. Prikaz aplikacije Foursquare

SAŽETAK

Turist je, po definiciji, osoba koja putuje najmanje 24 sata izvan mjesta stalnog boravka. Svaki turist uglavnom ima isti cilj, otputovati na mjesto gdje nikada nije bio, da ga upozna i vidi sve njegove znamenitosti i ljepote. Razvojem turizma došlo je do potrebe za knjižicama koje će biti specijalizirane za turistička putovanja te će sadržavati sve bitne informacije za turista o određenom mjestu koje ga zanima ili koje ima namjeru posjetiti. Takva knjižica nazvana je turistički vodič. Nastanak vodiča, kakve danas poznajemo, imao je dugačku povijest. Periplus, periegeza i brojni putopisi svjetskih putnika i istraživača bili su preteča i inspiracija nastanku turističkih vodiča kakve danas poznajemo. Razvila se još jedna djelatnost- izdavanje turističkih vodiča. Brojni svjetski izdavači izdaju turističke vodiče, a neki su specijalizirani samo za njih. U Hrvatskoj se većina izdavačkih knjiga bavi i izdavanjem vodiča. Kroz vodiče iz prošlih dana možemo upoznati i povijest jedne države ili grada, a upravo su nam to dali neki vodiči koji opisuju mjesta u Republici Hrvatskoj.

U korak s tehnologijom, turisti danas sve manje koriste turističke vodiče u pisanom fizičkom obliku i okreću se virtualnim vodičima. Najčešće koriste mobilne telefone kao izvor aplikacija i mobilnih vodiča da ih vode kroz putovanje. Takvi oblici vodiča su lako dostupni, pristupačni, najčešće besplatni i u većini slučajeva praktičniji za korištenje.

Po uzoru na informacije iz naše povijesti koje nam je dao upravo turistički vodič, vodiči koje napravimo danas mogu biti vrijedan pisani izvor našim potomcima.

Ključne riječi: turist, turistički vodič, priručnik, povijest, izdavači, tehnologija, mobilni vodiči itd.

